

«Під щитом Небесної сотні»



Академічна спільнота Львівського національного університету імені Івана Франка 19 лютого 2016 року тихою ходою вшанувала Героїв Небесної сотні.

«Цими днями минає друга річниця з часу кривавих розстрілів Небесної

сотні на столичному Майдані, – звернувся до скорботної громади Ректор Університету, професор Володимир Мельник. – Відбувся розстріл тих людей, які прагнули обстояти Україну українською, не зазіхаючи на чужі території та надбання. Та їх просто знищили».

Ректор наголосив, що Україна переживала різні періоди історії, але наша держава завжди була і є мирною, європейською, толерантною і справедливою.

«Майдан змінив Україну, змінив тих, хто не за записом у паспорті, а за своїм внутрішнім духовним почуттям

були українцями. І завдяки лицарям Небесної сотні вони стали Великими українцями Великої України. «Герої не вмирають!» – цими словами Україна прощалася із лицарями Небесної сотні», – зазначив Володимир Мельник і поіменно згадав студентів і випускників ЛНУ ім. Івана Франка, які загинули в Києві на Майдані.

Ректор Університету також закликав згадати й тих, «хто за покликом і викликом часу пішли на східний фронт. Серед цих сміливців був і викладач факультету культури і мистецтв Володимир Труш, який віддав своє життя в ім'я продовження боротьби, яку розпочали лицарі Небесної сотні».

За словами Ректора Володимира Мельника, той подвиг, який здійснили лицарі Небесної сотні, дає нам таку віру, яку ніхто не похитне. «А кров, пролита Великими Українцями, має укріпити нас у вірі, що не влада, не політика, а ми повинні будувати ту Україну, яка дасть майбутнє нашим дітям, внукам і правнукам», – переконаний він.

До учасників меморіального віча звернувся учасник Революції Гідності, студент юридичного факультету ЛНУ ім. Івана Франка Олег Корнат: «Минуло два роки, однак в Україні й далі продовжується боротьба, яку розпочали Герої Небесної сотні. Ми й далі боремося за ідеали, які сповідували люди, котрі вийшли на Майдан, за процвітаючу країну, де будуть шануватися права і свободи її громадян».

На думку Олега Корната, молодь себе показала в цій революції рушійною силою: «Ми підтвердили, що українська нація має державотворчі риси, і продемонстрували здатність бути господарями на своїй землі».

Студент Львівського університету закликав молодь спільними зусиллями творити Українську державу «не на акціях, не потоками шумних слів, а тихою і невтомною працею будувати незалежну, сильну Україну. Не шукаймо причин негараздів у владі, а самостійно створимо владу, бо ми її обираємо!»

Спогадами про трагічні події на Майдані 2014 року поділився мер Львова Андрій Садовий: «Два роки тому назад тут були сльози, тут була гордість. Ми оплакували тих, хто загинув, і раділи народженню нової держави. Таке враження, що це було вчора. Тут почався Майдан, звідси ми їхали на Київ. Ми не знали, чим те все закінчиться. Були дні, коли було не просто страшно, а дуже страшно. Але українці – така нація, що в найвідповідальніший момент ми робимо те, чого від нас ніхто не чекає. Ми забуваємо про страх, тривогу і йдемо вперед. Тому що за нами наші діти, наша історія, наші батьки. Тому що це – наша земля, в нас немає іншої».

Після завершення поминальних заходів усім охочим роздали частинки символічного щита Героїв Небесної сотні.

Тетяна Шемберко, Ірина Онисько
Фото Олега Вівчарика

145-річчя Педагогічного коледжу

«**П**едагогічний коледж – це завжди рух уперед, це ознака життя і розвитку, це поєднання енергії молодості з мудрістю зрілих років», – зазначила під час відкриття Урочистої академії з нагоди 145-річчя від часу заснування найстарішого навчального закладу педагогічного профілю нашої держави директор Педагогічного коледжу Оксана Сурмач.

Від імені ректорату Університету з вітальним словом звернувся до колективу коледжу проєктор з науково-педагогічної роботи Ярослав Гарасим. «Маю велику честь і надзвичайну приємність вітати студентів, викладачів і працівників Педагогічного коледжу з ювілеєм», – сказав проректор.

Професор Ярослав Гарасим відзначив славі традиції Педагогічного коледжу та перспективи його розвитку як потужного осередку підготовки кадрів педагогічного профілю. «Педагогічний коледж має чітко окреслену гарну траєкторію. Серед тих, хто гартував своє серце у Вашому навчальному закладі, – Уляна Кравченко, Костянтина Малицька, Осип Маковей, Іван Огієнко, Омелян Партицький. Змінювались держави, змінювались назви коледжу, та незмінним залишалося ставлення тих, хто навчається, і тих, хто навчає», – сказав проректор Університету.

Педагогічний коледж веде свою історію безперервного функціонування від Державної



жіночої учительської семінарії, а тому датою заснування навчального закладу вважається 25 лютого 1871 року.

Зробивши екскурс у минуле, директор коледжу розповіла і про сучасний розвиток навчального закладу.

«Час ішов, вносячи багато кардинальних змін у структуру нашого коледжу... У калейдоскопі подальших подій – збільшення кількості нових спеціальностей. І завжди – іноді всупереч усьому – нові ідеї та рішення, теорія та практика, встановлення залежностей і закономірностей. Завжди – служіння освіті та прогресу», – підкреслила Оксана Сурмач.

Підсумовуючи свій виступ, директор зауважила: «За цей період відбулось чимало яскравих

подій. Багато з них із плином часу набувають особливої ваги, і ми по-справжньому розуміємо їхню ціну та вартість. Деякі з них згадуємо з гіркотою, усвідомлюючи їхній трагізм, деякі – з ностальгією, окремі – сприймаємо з легкою іронією та добрим гумором. Але це все – неповторна історія нашого коледжу».

З приємністю згадала про роки навчання, тепло відгукуючись про своїх учителів і наставників, випускниця та багаторічний директор Педагогічного коледжу, Заслужений працівник освіти України Дана Бородій. Дана Іванівна розповіла про особливості становлення коледжу в період Незалежності України, наголосивши, що, попри різні реорганізації навчального закладу, найбільшим досягненням коледжу є його кадровий потенціал. «Ми – дружні, об'єднані, працьовиті. Тож і надалі дороговказом нашої діяльності має бути праця за любов'ю», – переконана Дана Бородій.

Випускники різних років завітали цього дня до Педагогічного коледжу, аби привітати свою альма-матер з ювілеєм. Серед них – багаторічний працівник освіти Катерина Горохівська, професор, член-кореспондент Академії акмеологічних наук Наталія Мачинська, професор Олеся Смолінська, завідувач дошкільним закладом «Казка» Ірина Кирда. Здобувши освіту в одному з провідних навчальних закладів педагогічного профілю, кожен із них побудував успішну кар'єру. Своєю відданою натхненною

працею вони сьогодні зміцнюють авторитет нашої країни, розвивають та утверджують українську освіту та науку, виховують нову генерацію високоосвічених, національно свідомих особистостей.

Від імені працівників кафедри загальної та соціальної педагогіки привітав колег із ювілеєм завідувач кафедри Дмитро Герцюк. Дмитро Дмитрович побажав ювілярам міцного здоров'я, сили, віри і творчого неспокою та висловив сподівання на подальше зміцнення інституційної та індивідуальної співпраці.

Педагогічний коледж також тривалий час активно співпрацює з Державним меморіальним музеєм Михайла Грушевського у Львові. Директор музею Марія Магунь у вітальному слові подякувала педагогам коледжу за те, що вони гідно виконують свою місію – «не тільки виховують, а й навчають жити». «У Вас ми маємо тих, хто формує наше завтра», – сказала Марія Карпівна.

Після вітальної частини урочистостей студенти та викладачі Педагогічного коледжу представили гостям літературно-музичну композицію. Оскільки цьогогоріч пам'ятні дати 145-річчя від часу заснування Педагогічного коледжу та від дня народження видатної української поетеси Лесі Українки збіглися, то лейтмотивом святкового концерту, присвяченого ювілею коледжу, було поетичне слово Великої Українки.

Тетяна Шемберко
Фото Олега Вівчарика

о. Дені Кардіно (Франція)

Береги Ереба (Ноктюрн для зраненої України)

«Але ж ідеться про людину»
Сен-Жон Перс

Підіймись
із цієї могили цієї ночі,
розлий на своєму
зневаженому обличчі
ув'язнене світло,
воду чисту, яку руки твої
хотіли б піднести до мертвих вуст.
Лише ти один з осяяного народу
умів перед світом затьмареним
дати нечуваний спів своїх
древніх літургій.

У даліні бачиш берег Еребу;
коли спадає ніч по довгій борні,
мрієш про спокій,
безмежні простори,
єднання серця із небесами.
Діва, яка танок розпочала
на пісках вечірніх
посеред сумирних тіней отар;
вже великий бик, барви
твоїх найчистіших снігів,
лиже руку, що йому простягла
китицю квітів душі твоєї.

Ось ти вже навпроти Пі-Гагірота,
між Мігдолом і морем.
Нерухома хвиля на твоєму
запальному жесті.
Небо безмірним саваном
вкриває море.

А ти скажеш їм:
«Не треба боятись».
Простягнеш до них руки,
вони зрозуміють.
Твоя жертва пустелі – це
вже готовність померти.
Скажеш їм, що серце не може
вдовольнитись лише мріями
на піску прибережнім.

«Чутно дзвін
на сторожевих вежах,
а мені видалось, що це лише сон.
Але ж ні! Сповіщаю вам прихід
Життя Нового!»
Не досить одному лишень стати,
почавши спів посеред зморених
зітхань, посеред барикад;
коли встоїш ти
перед тим світлом,
що його світ готовий
підступними вустами
пити,
понесуть твою свободу
лишень про людське око,
позбавлені снаги
для внутрішніх джерел.
Згадай собі зорю на високості,
і янгол меч здійме свій
оборонний,
і ти у сад ввійдеш, скоріш од
своїх мрій.
На Дерево Життя
свої покладеш руки.

Від автора (26.XII.2014 р.):

У цілому вірші є двозначність – страждання й просвітлення, береги Раю і береги труднощів (Ереб). У час подій на Майдані минулого року мені видавалося, що український народ, який так страждав упродовж своєї історії, нагромадив внутрішнє світло, яке повинен розсіяти... Саме єднання містерії Христа й долі українського народу дозволяє показати світові це світло, яке не можна знайти без Божої благодаті... А крім того, ще є надія і неадекватні рішення. Але цей реальний рай показано на такому ж рівні, що й оманливі мрії.

Якщо вірш підкреслює і хвалить вільнолюбні бажання України, він також хотів би її застеретти: ті, з якими вона мріє об'єднатися (мав на увазі Європу, але це були лише тимчасові думки), не обов'язково шанують це внутрішнє й пророче світло... Небо України завжди матиме вигляд хреста.

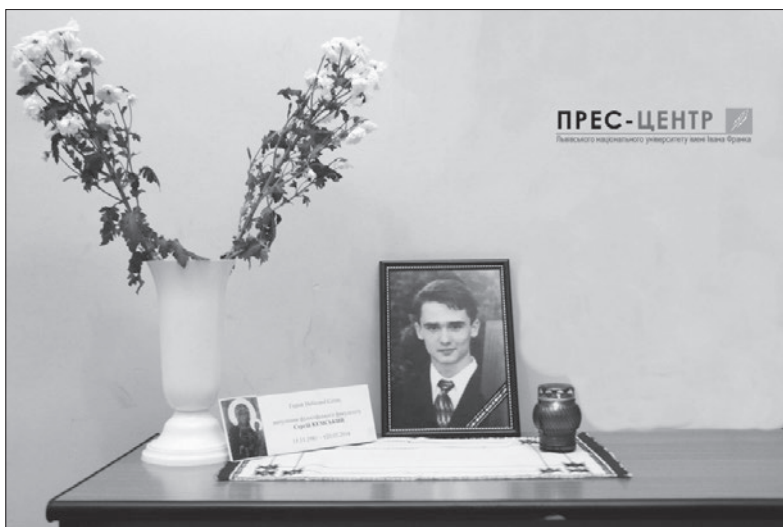
У вірші також передчується доля України, але про це ідеться через посередництво п'яти картин: пробудження України для своєї місії, викрадення Європи, очікування єврейського народу перед переходом Червоного моря, відчуття того, що свобода врешті близька (барикади) і це кінцеве попередження та повернення до єдиної можливості здійснити мрію про свободу і мир.

П.С. Від перекладача:

Отець Дені Кардіно, схвилюваний подіями у Києві восени 2014-взимку 2015 рр., присвятив цей вірш протоієрею Михайлові Димиди, який перебував на Майдані у найскладніші дні протистояння

З французької переклав Ярема Кравець

Аудиторія імені Героя Небесної сотні Сергія Кемського



Удні, коли українська спільнота вшановує пам'ять невинно убієнних героїв Майдану, 18 лютого 2016 року відбулось освячення аудиторії імені Героя Небесної сотні – випускника філософського факультету Сергія Кемського.

«Сергій осягав тут свою професію за покликанням того Божого дару, яким він був щедро наділений. Тепер він – серед Героїв Небесної сотні», – сказав

під час чину освячення капелан Університету, о. Тарас Островський.

За його словами, Герої небесного війська дають нам великий приклад – як навчатися, як зростати духовно, як пожертвувати життям заради багатьох.

Отець Тарас Островський закликав студентів філософського факультету пронести Правду, за яку на Майдані поклали життя їхні однолітки та старші колеги, майбутнім поколінням, аби

пам'ять про Героїв Небесної сотні була вічною.

В урочистому освяченні іменної аудиторії на честь Героя Небесної сотні Сергія Кемського взяли участь декан факультету Людмила Рижак і студенти та викладачі кафедри політології, теорії та історії політичної науки, теорії та історії культури.

Додамо, що студенти Львівського державного коледжу декоративного й ужиткового мистецтва імені Івана Труша створили триптих зі словами пісні «Мамо, не плач», який розмістили в меморіальній аудиторії. Окрім того, від дня смерті Сергія Кемського на філософському факультеті створено куточок пам'яті, де постійно біля портрета Сергія горить свічка і стоять живі квіти.

Нагадаємо, що 15 травня 2014 року на географічному факультеті відбулось освячення іменної аудиторії Героя Небесної сотні – студента Ігоря Костенка. З ініціативи одногрупників Ігоря, викладачів і студентів Університету також спроектовано стенди, присвячені участі студентів у революції Гідності.

Тетяна Шемберко
Фото Олега Вівчарика

«Небесна сотня білих журавлів»

Понад 25 студентів філологічного факультету взяли участь у флешмобі «Небесна сотня білих журавлів», присвяченому пам'яті Героїв Небесної сотні та другій річниці наймасовіших розстрілів на Майдані в Києві.

Під символічні звуки пострілів студенти в чорному вбранні завмерли, а потім вишикувались журавлиним ключем. До скорботного гурту приєдналися студенти в червоному, нагадуючи про криваву розправу з учасниками протистоянь на київському Майдані. Утворивши червоно-чорне серце, молоді люди виконали пісню «Небесна сотня білих журавлів»:

Горить свіча і пам'яті сльоза
Додолу з неї краплями стікає,
Земля ридає, плачуть небеса –
Майдан Героїв з почесною ховає...

Символізуючи душі Героїв Небесної сотні, з'явилися дівчата в білому вбранні зі запаленими лампадками в руках.

Небесна сотня білих журавлів
Душа, яких летить під небесами...
Ніхто із Вас вмирати не хотів
Хай вічна пам'ять лишиться за вами!



На завершення флешмобу університетська спільнота хвилиною мовчання вшанувала пам'ять невинно убієнних у Києві на Майдані.

Нагадаємо, що організаторами флешмобу є профбюро студентів і студент-

ська рада філологічного факультету. Координатор заходу – голова студради Ірина Королюк, постановник – студентка II курсу Ольга Борівець.

Тетяна Шемберко
Фото Олега Вівчарика

Футзальний турнір пам'яті Героя Небесної сотні Ігоря Костенка



Костенка футзальним турніром.

У змаганні взяли участь 5 команд. Під час урочистого відкриття турніру виступили декан географічного факультету Володимир Біланюк і голова Спортивного клубу Університету Ігор Кукурудзяк.

Упродовж п'яти турів на футбольному полі тривали напружені баталії. У підсумку перемогу святкувала команда «Євротур» кафедри туризму географічного факультету.

Найкращим бомбардиром турніру став Сергій Свист (Just do it 2), а найкращим воротарем було визнано Олега Павліху з команди «Євротур».

Нагадаємо, що Ігор Костенко навчався на географічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка за спеціальністю «Менеджмент організацій» і був одним із найкращих студентів факультету. Працював журналістом Інтернет-видання «Спортаналітика». Був ініціатором створення україномовного спортивного Інтернет-видання allsport24.com, поява якого затрималася через зайнятість Ігоря та інших його творців у Євромайдані, і який був остаточно запущений уже після його смерті. Ігор захоплювався спортом, зокрема футболу, був фанатом львівських «Карпат».

Володимир Загріичук,
голова профкому студентів
географічного факультету

Подарунок Одеському військово-морському ліцею



Понад 300 книг зібрали працівники Львівського національного університету імені Івана Франка та передали ліцеїстам Одеського військово-морського ліцею, які 25 лютого 2016 року з екскурсійним візитом завітали до Університету.

«Ви маєте унікальну можливість більше дізнатися про історію та сучасність одного з найдавніших університетів України та Східної Європи, віднайти для себе щось нове і цікаве», – звернулася з вітальним словом до ліцеїстів Одеського військово-морського ліцею завідувач Студентського відділу Любомира Мандзій.

Любомира Степанівна додала, що за сприяння ректорату Університету, зусиллями працівників кабінету мистецтвознавства, кабінету філософії, кабінету літератури української діаспори ім. Петра Гоя, а також викладачів кафедри теорії та історії культури й інших кафедр філософського факультету, працівників Видавничого центру було зібрано понад 300 книг і передано ліцею.

«Ми радо даруємо Вам наші найновіші видання. Відтак, бібліотечний фонд Вашого ліцею поповниться новими україномовними книжками, які, на нашу думку, будуть Вам цікавими та корисними», – підкреслила завідувач Студентського відділу.

Ліцеїсти Одеського військово-морського ліцею відвідали Музей історії Університету, де під час

екскурсії директор музею Юрій Гудима розповів гостям про цікаві факти з історії Львівського університету.

Окрім того, ліцеїсти взяли участь у презентації збірки поезій «Мамина мудрість» проректора Тернопільського інституту соціальних та інформаційних технологій Любові Шевчук.

Заступник начальника Одеського військово-морського ліцею, капітан II рангу Олег Селезько від імені адміністрації ліцею передав подяку Ректорові Університету, професору Володимирові Мельнику та організаторам за теплий прийом і цікаву й пізнавальну зустріч.

На згадку про перебування у Львівському національному університеті імені Івана Франка ліцеїсти й організатори обмінялися символічними подарунками та зробили пам'ятне фото.

Додамо, що в Одеському військово-морському ліцеї навчаються юнаки, які не зрадили присяги і не залишилися в окупованому Севастополі. Серед них – більшість дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей із неповних сімей і дітей військовослужбовців, у тому числі й учасників АТО.

Ірина Онисько
Фото Олександра Лавринюка

З нагоди Дня Соборності Президент України Петро Порошенко відзначив науковців Львівського національного університету імені Івана Франка державними нагородами України. Почесні відзнаки працівники Університету отримали за значний особистий внесок у державне будівництво, соціально-економічний, науково-технічний, культурно-освітній розвиток Української держави, справу консолідації українського суспільства та багаторічну сумлінну працю.

Зокрема, згідно з Указом Президента, Орденом Княгині Ольги III ступеня нагородили завідувача кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура Роксолану Зорівчак.

Завідувачеві кафедри економічної і соціальної географії Університету, доктору географічних наук, професорові Олегу Шаблю присвоїли почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України».

Звання «Заслужений працівник культури України» отримала старший викладач кафедри хорового співу ЛНУ ім. Івана Франка Марія Камінська.

Щиро вітаємо вчених Університету з високим визнанням їхньої праці і бажаємо їм натхнення, творчого довголіття і нових наукових здобутків!

Олег Віварчик

Співпраця Львівського й Донецького університетів



Делегация Львівського національного університету імені Івана Франка у складі проректора з науково-педагогічної роботи Ярослава Гарасима, голови Первинної профспілкової організації студентів Андрія Білинського, голови Студентського уряду Ярослава Ткача 29 лютого 2016 року відвідала Донецький національний університет.

Під час зустрічі проректор Львівського університету Ярослав Гарасим і ректор Донецького університету Роман Гринюк підписали угоду про співпрацю.

У рамках угоди планується розвиток співробітництва в освітній, науково-технічній і культурній сферах; об'єднання зусиль та організація співпраці вишів у пошуку вирішення проблем сучасної вищої освіти, культури, соціально-економічних проблем.

Університети також мають на меті обмінюватись досвідом роботи та інформацією з питань педагогіки, методики викладання,

структури вищої освіти. Угодою передбачено академічну мобільність працівників і студентів вишів для поглиблення спеціалізації та підвищення кваліфікації, обмін навчально-методичною і науковою літературою, науковими публікаціями, які видають університети.

Додамо, що Донецький і Львівський національні університети пов'язують довготривалі дружні взаємовідносини. До прикладу, на знак академічної солідарності й підтримки донецьких колег Львівський національний університет імені Івана Франка передав понад 2 тонни книг Донецькому національному університету, який, враховуючи складну суспільно-політичну ситуацію на сході України та продовження збройного конфлікту на території м. Донецьк, з метою збереження життя та здоров'я студентів, викладачів і працівників змінив свою юридичну адресу та відновив освітню діяльність у Вінниці.

У понеділок, 29 лютого, проректор Львівського університету, професор Ярослав Гарасим прочитав студентам філологічного факультету та всім зацікавленим проблемами українського літературознавства лекцію «Етноестетика «Лісової пісні» Лесі Українки». Етноестетика фольклорного і літературного слова – дослідницький напрям, який долає позірну опозиційність категорій «універсального» й «національного». Етноестетична методологія професора Ярослава Гарасима скерована на вивчення процесів історичної взаємодії, трансформації та розвитку національних традицій, чинників збереження й збагачення культурного етногенотипу.

Після лекції професора Ярослава Гарасима відбулось спільне засідання представників студентського самоврядування ДонНУ та ЛНУ ім. Івана Франка щодо поглиблення співпраці між університетами.

Тетяна Шемберко
Фото Олега Віварчика

«Кіборг»: «Донецький аеропорт став точкою мужності й смерті»



Актова зала Університету 29 лютого 2016 року заледве вмістила охочих побувати на презентації книги «АД 242. Історія мужності, братерства й самопожертви» та почути правду про бої за Донецький аеропорт із перших уст.

Зал зустрілей стоячи легендарних «кіборгів», які пройшли пекло Донецького аеропорту і виявили бажання взяти участь у відвертому діалозі зі студентською молоддю.

«Сьогодні для нас є великою честю вітати бійців 80-ої окремої десантної штурмової бригади, військових лікарів, капеланів, курсантів Академії сухопутних військ, – звернулася зі вступним словом до учасників презентації журналіст Радіо Свобода Галина Терещук.

Модератор заходу наголосила на символізмі назви книжки «АД 242. Історія мужності, братерства й самопожертви».

«Абревіатура АД розшифровується як «Аеропорт Донецьк». Битва за аеропорт – вирішальний смертельний бій із Мордором. «АД чи пекло» – так самі «кіборги» називали аеропорт. 242 дні – власне стільки наші бійці твердо тримали оборону, захищаючи об'єкт стратегічного значення – Донецький аеропорт», – зазначила Галина Терещук.

«В той день, коли закінчиться війна, І хлопці змучені повернуться додому, Впаде на землю мамина сльоза За тими, хто не повернеться ніколи.... Ми пригадаємо, як горів Майдан, Кризь чорний дим – Михайлівського дзвони. Кров наших побратимів на щитах, І з кулями смертельні перегони. Не сумуй, коли мене немає, Помолись і поцілуй дитину, Пам'ятай, Господь оберігає Тих, хто захищає Батьківщину! Пам'ятай, Господь завжди оберігає Всіх тих, хто захищає Україну! В той день, коли закінчиться війна, Згадаємо кіборгів – Героїв України, Донецького летовища руйни І тих, хто там поклав свої життя», – так словами власної пісні «Не сумуй!» захисник України, інструктор з Яворівського полігону Олександр Рожко звернувся до друзин, дітей, онуків, до тих, хто вдома чекає своїх героїв. Від імені воїнів Афганістану та від 8-ої Луганської сотні Майдану він подякував усім «кіборгам» – людям, які творили історію Української держави кулеметами, за мужність і героїзм, за силу духу та віру в перемогу.

«Вірю, що книга «АД 242» стане для нас усіх заповітом і не дозволить забути жодного імені героїв, які мужньо тримали оборону летовища аж 242 дні», – висловив сподівання проректор з науково-педагогічної роботи та соціальних питань і розвитку Мар'ян Лозинський.

Мар'ян Володимирович підкреслив, що представники університетської спільноти, які першими вийшли на Майдан, згодом, взявши зброю, без вагань пішли воювати на схід України. «Серед них – студенти-добровольці та викладачі Університету. Жорстока війна двом із них трагічно обірвала життя, лишивши дітей сиротами та самотніми батьків», – сказав проректор.

Автор ідеї та укладач книги, оглядач Української служби Радіо Свобода Ірина Штогрін розповіла про працю над проектом. За словами упорядниці видання, «АД 242» – це спроба через розповіді без-

посередніх учасників подій відтворити узагальнену картину баталії, що розгорнулася в Донецькому аеропорту, а також виявити причини безпрецедентної стійкості захисників летовища. Книга містить понад 60 інтерв'ю оборонців летовища і десятки ексклюзивних фото з місця подій, а ще – коментарі військових та експертів з безпеки з України, Канади, США і Росії.

«Найголовніше та найцінніше для мене як журналіста, що це, по суті, – пряма мова людей, які брали участь в обороні Донецького аеропорту, а це – солдати, добровольці, люди, які були мобілізовані й тривалий час воювали в дуже важких умовах, під обстрілами, що не припинялися 24 години на добу. Незважаючи на мороз, відсутність води, сну, вони тримали цю маленьку частину України», – зазначила Ірина Штогрін.

Журналістка додала, що, як не прикро, та за 25 років Незалежності ми не змогли зробити так, аби ніхто й не подумав нападати на Україну. Однак легендарні «кіборги» довели, що наша нація здатна оборонити свою державу.

«Феномен Донецького аеропорту полягає й у тому, що там склався кістяк народної армії. Бій за Донецький аеропорт довів світу, що Україна сильна не завдяки чийсь допомозі, а всупереч обставинам. По суті, це була символічна справа, бо дала можливість людям, які живуть в Україні, зрозуміти, що ця країна здатна себе захистити», – переконана Ірина Штогрін.

Спогадами про важкі дні, коли вони змушені були щохвилини боротися за свої життя і за майбутнє дітей, а відтак і всього українського народу, поділились бійці, які пройшли пекло Донецького аеропорту і стали героями та співавторами презентованої книги. Олександр Мошонкін – захисник аеропорту, був в останній ротациї до фатального підриву, Петро Височанський – вивозив із аеропорту поранених та Любомир Гринюк – полонений «кіборг».

Відповідаючи на запитання, про що мріяли в миті затишшя, що допомагало вистояти в найважчі моменти, бійці відповіли: «У хвилини затишшя, які інколи бували вночі, перебуваючи за стінами мурів ми мріяли повернутись додому. Вистояти нам допомагала віра і надія на перемогу, обіцянки близьким і рідним, бо не перемогти означало не повернутись».

Боець загону «Дика качка», підполковник Віктор Царьов підкреслив, що воювати пішли справжні чоловіки. «Пішли свідомо, чітко розуміючи куди і чого йдемо. Не тільки перебування в аеропорту було важкою ношею. Туди ще треба було зайти і вийти. Донецький аеропорт став точкою мужності й смерті», – зауважив він.

«Кіборги» також розповіли про те, наскільки важливою для них була підтримка дітей, їхні подарунки, виготовлені власноруч: «Малюнки, браслети, ляльки-мотанки, які дітки зробили своїми руками, були для нас дуже важливими, це нас підтримувало, бо ми знали, за кого там стоїмо. Це піднімало наш дух. Через малюнки ми бачили, як діти уявляють війну, як вони бачать нас».

«Уже майже рік минув, як я повернувся з АТО, та той браслет, який мені надійшов від когось із дітей, я ношу з собою постійно. Моя донька плете такі ж», – сказав Віктор Царьов. Підполковник пригадав, як волонтери привезли їм разом із допомогою і листи. «Нас було десятеро, а листів усього 5. Тобто всім їх не вистачило. Хлопці мало не билися за них. Тому я віддав їх наймолодшим із бійців». «Ми там боролись за Справедливість», – резюмував Віктор.

Легендарні «кіборги» зізнались, що після пережитого змінилися їхні погляди на все, змінилися цінності. «Якщо була б потреба, то однозначно повернулись би», – запевнили вони і додали: «Усім рідним тих, кого не дочекались удома, хто загинув смертю Героя, хотіли б сказати: «Герой не вмирає!» Вони – завжди з нами. А ми маємо пишатись ними. Ми не маємо права втрачати надію!»

Звертаючись до бійців зі словами вдячності, студенти Університету побажали новітнім героям «пронести крізь усе життя ту мужність і любов, яку вони продемонстрували, боронячи Українську державу», «ніколи не зневірившись і діяти до мети», «вірити, що буде вільна, не залежна ні від кого Україна».

...Коли настане мир і тишина

У нашій ворогом нескореній країні,

Хай пролунає «Слава Україні!»

В той день, коли закінчиться війна...

Тетяна Шемберко, Ірина Онисько
Фото Олега Віварчика

Зустріч із чеським дипломатом



українських вишів, де студенти мають можливість вивчати всі слов'янські мови», – наголосив Володимир Мельник.

Про співпрацю ЛНУ ім. Івана Франка з найбільшими університетами Чеської Республіки та про розвиток богемістики в Університеті детальніше розповіла проректор Марія Зубрицька.

Представники Університету відзначили тенденцію до зростання зацікавленості студентської молоді у вивченні чеської мови й поглибленні знань у царині багатогранної чеської культури.

«Понад 100 студентів щорічно виявляють бажання вивчати чеську мову. З огляду на це ми продовжуємо гостювати лекторій носіїв мови, аби студенти могли якнайкраще оволодіти чеською мовою», – поділився планами Ректор Університету.

Окрім того, проректор Марія Зубрицька додала, що Львівський університет разом із Карловим університетом має намір впроваджувати спільні магістерські програми та сертифікаційні курси, а також брати участь у проєктах в рамках програм Вишеградського фонду.

Чеський дипломат охоче підтримує ініціативу адміністрації Університету й запевнив у своїй підтримці освітніх проєктів.

«Підтримка переходу українських університетів на європейські стандарти включає проєкти чесько-української співпраці між університетами. Ці проєкти спрямовані на допомогу в запровадженні демократичних принципів в університетському самоврядуванні, розбудову можливостей з метою залучення до програм міжнародної мобільності студентів і підготовку нових навчальних програм», – сказав Іван Почух.

Під час зустрічі сторони окреслили шляхи розвитку українсько-чеської співпраці у сфері вищої освіти й обговорили конкретні кроки реалізації озвучених у ході розмови ініціатив.

Тетяна Шемберко
Фото Олега Вівчарика

Діалог голландських парламентарів зі студентами

Депутати Парламенту Королівства Нідерланди та представники бізнес-середовища Голландії 23 лютого 2016 року зустрілися з Ректором, професором Володимиром Мельником і студентами Університету. Свій візит до ЛНУ ім. Івана Франка європейські політики окреслили як намагання краще збагнути нашу країну й донести інформацію про неї до громадян Голландії напередодні консультативного референдуму щодо Угоди про Асоціацію Україна-ЄС, який відбудеться 6 квітня цього року в Нідерландах.

Голландські парламентарі – прихильники України, які пропагують у себе на Батьківщині справедливість євроінтеграційних прагнень нашої держави. За словами Голови ради нідерландсько-українського співробітництва при ТПП Королівства Нідерландів Франса Лаву, зараз особливо важливо акцентувати увагу на перевагах, які може отримати Голландія від підписання Угоди про Асоціацію Україна-ЄС.

Для того, аби голландці проголосували за Асоціацію, необхідно, щоб вони побачили прагнення українців реформувати власну країну, – переконані депутати нідерландського парламенту.

Лідер демократичної партії Королівства Нідерланди «D66», яка належить до когорти активних прихильників Асоціації України з ЄС, Александр Петхольд на зустрічі зі студентами наголосив, що його партія зараз проводить активну кампанію з метою переконати голландців проголосувати за Асоціацію Україна-ЄС. Щодо перспектив перебігу референдуму, то він зазначає, що зараз близько 40% голландців виступають «за» Асоціацію з Україною, а відповід-

но, 60% – «проти». Утім, нідерландські парламентарі налаштовані позитивно, оскільки стверджують, що статистика змінюється на користь України.

Інший представник партії «D66», депутат Парламенту Королівства Нідерланди Кейс Верхувен підкреслив, що нещодавно тільки 30% голландців схвалювали Асоціацію з Україною.

Александр Петхольд переконаний, що, незважаючи на всі проблеми, які зараз є в нашій країні, молоде покоління зможе реформувати Україну.

«Думки студентів щодо розвитку Української держави є одним із визначальних чинників на шляху до поглиблення співпраці між Україною та ЄС, адже саме молодь будуватиме Україну майбутнього», – вважає Франс Лаву.

Відповідаючи на запитання студентів про те, чому голландці не підтримують Україну на шляху до ЄС, Кейс Верхувен зазначив, що зараз у країнах Євросоюзу триває дискусія щодо темпів і наслідків його розширення. «Рівень життя в Голландії досить високий, а прийняття у ЄС нових членів, на думку скептиків Асоціації з Україною, може мати негативні економічні наслідки й позначитись на добробуті населення», – зазначає депутат Голландського парламенту.

Франс Лаву вважає Україну перспективним регіоном з огляду на інвестиційну привабливість, однак це питання, на його думку, потребує детального вивчення з метою налагодження подальшої співпраці як в економічному, так і в політичному аспектах.

Щодо візиту до Львова, то гості з Нідерландів отримали позитивні враження. За їхніми словами, Львів – це



типове європейське місто, а його мешканці – люди, які прагнуть змінювати країну на краще.

«Намагайтесь показати власним прикладом те, як необхідно будувати країну, як боротися з корупцією, як стимулювати розвиток демократичних цінностей в Україні», – закликав молоді Александр Петхольд.

Відповідаючи на запитання голландських депутатів про те, чого українці очікують від підписання Угоди про Асоціацію з ЄС, студенти Університету назвали низку позитивних змін, які могла б принести інтеграція нашої країни в лоно європейських держав.

Зокрема, молоді люди прагнуть відкритості кордонів між Україною та ЄС для реалізації можливостей здобувати якісну освіту, брати участь у семінарах, конференціях і програмах академічної мобільності. Проте основною відповіддю на питання, чому Україна повинна стати частиною ЄС, було твердження про те, що українці вже довели свою європейськість, спійшовши на Майдан під час Революції Гідності і ціною власних життів обстоюючи демократичні принципи та європейські ідеали.

Олег Вівчарик. Фото автора

Інноваційний українсько-британський навчальний курс



Представники чотирьох українських університетів: Львівського національного університету імені Івана Франка, Донецького національного університету, Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Харківського національного університету імені Василя Каразіна з 7 по 15 лютого 2016 року перебували в Нортумбрії-

ському університеті (м. Ньюкасл, Велика Британія), де в рамках проєкту № 530534-TEMPUS-1-2012-1-UK-TEMPUS-SMGR «IMPRESS» – «Підвищення ефективності студентських служб» взяли участь у низці заходів.

Наш Університет представляли асистент кафедри психології філософського факультету Оксана Сенік, доцент кафедри міжна-

родних відносин і дипломатичної служби факультету міжнародних відносин Роман Калитчак, голова ГО «Молода Дипломатія», студентка факультету міжнародних відносин Тетяна Блага.

У рамках візиту до Нортумбрійського університету науковці Львівського університету взяли участь у семінарі, присвяченому завершенню підготовки й

акредитації нового навчального курсу для студентів, спрямованого на формування та підвищення їхніх соціальних компетентностей для професійного розвитку, а також на збільшення їхньої конкурентоспроможності на ринку праці.

Під час засідання семінару йшлося про необхідність розвитку ключових навичок з метою побудови успішної кар'єри: самоорганізації і тайм-менеджменту; критичного мислення; рефлексивного мислення і письмової комунікації; презентаційних навичок; ведення дискусій; командної роботи.

Особливістю впроваджуваного курсу є його гнучкий формат: міні-лекції, воркшопи, дискусії, презентації, інтерактивні вправи.

Необхідно відзначити, що англomовний курс зі соціальних компетентностей для професійного розвитку буде офіційно акредитованим Нортумбрійським університетом, а студенти після його успішного проходження отримають 3 кредити ECTS і спільний сертифікат британського й укра-

їнського вишів. Передбачається, що на час навчання слухачі курсу будуть офіційно афілійовані з Нортумбрійським університетом.

Координатором проєкту TEMPUS «IMPRESS» – «Підвищення ефективності студентських служб» від ЛНУ ім. Івана Франка є проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці Марія Зубрицька.

Додамо, що під час візиту нашої делегації до Великої Британії представники студентських організацій України детально ознайомились із функціонуванням студентського самоврядування, системою навчання, правами й обов'язками британських студентів. Відтак, після обговорення ключових питань, пов'язаних із розвитком студентського самоврядування обох країн, учасники зустрічі спільно розробили програму подальшої співпраці.

Роман Калитчак,
доцент кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби

Перспективи українсько-білоруської співпраці

У рамках свого візиту на Львівщину директор Національної бібліотеки Республіки Білорусь, професор Роман Мотульський і декан факультету інформаційно-документної комунікації Білоруського державного університету культури і мистецтв Миколай Яцевіч відвідали Університет, де зустрілись із проректором з науково-педагогічної роботи та соціальних питань і розвитку Мар'яном Лозинським, деканом факультету культури та мистецтв Романом Крохмальним і директором Наукової бібліотеки Василем Кметем.

Предметом зустрічі стало обговорення можливих перспектив співробітництва

між науковими й освітніми інституціями України та Білорусі.

Під час діалогу з білоруськими гостями проректор Мар'ян Лозинський зацентрував увагу на активній міжнародній діяльності Університету, на успішній співпраці з провідними університетами світу. Проректор висловив сподівання на налагодження продуктивної кооперації ЛНУ ім. Івана Франка з провідними центрами бібліотечної справи Білорусі.

Про давні традиції, багатство й унікальність фондів найстарішої книгозбірні України – Наукової бібліотеки Університету – розповів їй директор Василь Кметь. Василь Федорович підтримав тезу біло-



русського колеги про те, що «хоч ми і не видаємо дипломів Гарварду чи Оксфорду, та бібліотека повинна забезпечити студентам інформаційні ресурси, які не уступають рівню цих університетів».

Директор університетської книгозбірні зауважив, що особливу увагу працівники Наукової бібліотеки акцентують на

дослідженні рукописної книги і стародруків. «У фондах бібліотеки була одна з найбільших колекцій інкунабул, що існували до другої світової війни, та в той час частина з них була втрачена», – розповів Василь Кметь і подарував білоруським колегам видання колекції інкунабул та есклібрів.

Вражений унікальними фондами стародруків, серед яких є і рідкісні видання білоруських пам'яток, які до сьогодні збереглися у Науковій бібліотеці, директор Національної бібліотеки Республіки Білорусь, професор Роман Мотульський висловив переконання, що професійний досвід українських колег дозволить зміцнити міжкультурну українсько-білоруську комунікацію між бібліотеками й університетами обох країн.

Про налагодження академічної співпраці Львівського національного університету імені Івана Франка та Білоруського державного університету культури і мистецтв йшлося під час діалогу деканів Романа Крохмального та Миколая Яцевіча. Сторони обговорили можливі шляхи співробітництва, випрацювавши покроковий план реалізації домовленостей. Йдеться, зокрема, про спільне проведення наукових заходів, гостьовий лекторій та академічну мобільність студентів.

Тетяна Шемберко
Фото Олега Вівчарика

Пам'яті Вчителя

До 100-річчя від дня народження
доцента кафедри класичної філології
Івана Івановича Андрейчука

*Якою б дорогою
не йшов, не знайдеш
Меж душі: настільки
глибока її міра
Геракліт*

У народі кажуть: «Письменник живе у своїх книгах, художник – у картинах, скульптор – у творах, а Вчитель – у справах і думках своїх учнів. До Вчителя йдуть зі своїми болями й радощами, черпають сили для підкорення нових висот, бо він зазирає в минуле, живе в сьогоденні, прокладає мисток у майбутнє».

5 лютого 2016 року факультет іноземних мов відзначив столітній ювілей доцента Львівського університету Івана Андрейчука.

Нелегким було його життя, непростим і шлях у науку. Мимоволі

дивуєшся, прагнеш збагнути ті непрості стежки, якими ласкава доля привела Івана Івановича до Львівського університету, привела дорогами й досі незбагненими для нас, привела до людей, які навіть у ті нелегкі часи вміли стояти на сторожі слова, шанувати високий професіоналізм, які знали цінну жертвоні праці, для яких природними були найвищої проби інтелігентність, шляхетність, самодостатність, яким властивий був розумний патріотизм і просто людська порядність.

Іван Андрейчук народився 24 грудня 1915 року в м. Долина Івано-Франківської області. Після закінчення з відзнакою Класичної гімназії (1939) студіював класичну філологію у Львівському університеті. З 1952 р. до 1986 р. працював на кафедрі класичної філології, де 1967 р. захистив канди-



датську дисертацію «Функції дієприкметника у грецькій мові». У 1970-1973 рр. виконував обов'язки заступника декана факультету іноземних мов. Іван Андрейчук умів створити доброзичливу, творчу атмосферу, де панувала взаємоповага старших і молодших працівників, сам подавав приклад толерантності, тактовності, виваженості у словах і справах.

Доцент Іван Андрейчук належав до тієї значної університетської спільноти, де панувало європейське розуміння університету як «царства розуму», «храму аристократів духу», як «світу пізнання, дослідження, дебатів», де жили благородні ідеї – оберігати гуманістичні цінності, виявляти шляхетність намірів і чину, плекати енциклопедизм, пошановувати інтелектуальні чесноти. Серед достоїнств генерації, до якої належав наш Вчитель, була і така. Ці поважні пани знімали капелюха ще у вестибюлі, чемно віталися з охоронцями, вміли сказати приємне слово прибиральниці, елегантно віталися з жінками-колегами. Таку звичку мав світлої пам'яті І. Андрейчук.

Про доцента Івана Андрейчука можна говорити ще дуже багато – і як про здібного організатора навчального процесу, і як про блискучого методиста, автора підручників та навчально-методичних посібників: «Латинська мова для студентів юридичного факультету» (Львів, 1962); «До питання про походження і суть самостійних дієприкметникових зворотів у грецькій мові на порівняльному фоні» (Львів, 1965); «Дієприкметник у функції предикатива у грецькій мові» (Львів, 1965); «Синтаксичні особливості Participium conjunctum у грецькій мові» (Львів, 1965). Іван Іванович був учасником

наукових конференцій філологів-класиків у Москві, Ленінграді, Тбілісі.

Зримо виникають у пам'яті моменти, що зіграють душу, серед них – конференція у Тбіліському університеті. Іван Іванович у стилі велемовних грузинських тостів, вільно й розлого промовляє вишуканою латиною. До мене підійшов хтось із викладачів з кафедри Тбіліського університету – хотіли переписати собі текст цього тосту, щоб мати пам'ятку чи й самому при нагоді скористатися, навіть не підозрюючи, що ніякого тексту й не було: Іван Іванович, як завжди, імпровізував. Треба тільки подякувати предкам за добрий ген працьовитості та за любов до книжки.

Ми, учні Івана Івановича, цитуючи Святе Письмо, осягнули скарб, який не поїсть міль, не точить іржа, до якого не підкопається злодій. Іван Іванович учив нас добра, розуміти людей і цінності життя, дав основу для формування мовної особистості, збагачення власного духовного світу і світу свого оточення.

І сьогодні, перед престолом Ваших Літ, Незабутній Вчителю, ми, не одне покоління філологів-класиків, схилиємо голову і дякуємо долі за те, що можемо гордо називати себе Вашими учнями.

*Ольга Назаренко,
доцент кафедри класичної філології*

NON OMNIS MORIAR...

Сучасному студенту вже й друга половина ХХ століття видається якимсь «давноминулим часом доконаного виду». Нам, хто народився і студіював в ті часи, нечувано поталанило – поряд із новою генерацією викладачів і вчених були ті, хто зберігав старі традиції та знання, хто дбайливо передавав нам отой сяючий смолоскип вічної Античності. Серед них – особливий і неповторний Іван Андрейчук.

... Я – студентка першого курсу омріяної спеціальності. Перші враження, нові колеги-друзі, нове життя. Десь за тиждень нас, першачків, збирають на кафедрі. Тоді ще не було на вустах звичного тепер слова «кастинг», призначено прослуховування «неофітів» для участі в театральному гуртку (чому перервалася ця традиція?). Декілька викладачів (ми ще не всіх знаємо) доброзичливо посміхаються, серед них стрункий, підтягнутий чоловік із пишним волоссям оригінальної сивини – такий колір називають «сіліз перцем». Кожен із нас читає уривок із хрестоматії Білецького. Мені випадає діалог Антигони й Ісмєни. Здається, моїм читанням задоволені. Через декілька днів чемно вітаюся в коридорі (уже від старшкурників довідалася, що це – Іван Іванович), у відповідь чую: «Слухай, я хочу дати тобі тему для наукового гуртка». Зніяковіла від такої честі (так-так, тоді для нас університетські педагоги видавалися недосяжними небожителями!), лепечу, що дуже цікавлюся культурою і писемністю Середземномор'я. Погляд поверх окулярів: «Хм-м... Ну що ж, давай, готуй щось». «Щось» було підготовано аж на другому курсі, коли Іван Іванович читав нам «Вступ до класичної філології». Ніколи не забуду тієї першої лекції, того запалу, з яким було сказано: «Я розповім вам...» – і далі водоспад інформації, яка, проте, дуже легко відкладалася в пам'яті, легкий гумор, приклади з літератури та з власного життя. Ми слухаємо, як причаровані, дивимось на чітке «римське» обличчя (чимось пізніше нагадало мені Мікеланджелового Брута), спостерігаємо за хвилястим рухом руки з тонкою обручкою (тоді тільки-но відроджувалася традиція носити чоловікам обручки, чомусь дуже широкі). На перервах стиха спостерігаємо за знаменитою «трійцею

курців» – Юрій Федорович Мушак, Федір Іванович Шумиляк і наш Іван Андрейчук. Потім ті «коридорні наради» припинилися – Івана Івановича призначили заступником декана факультету, обов'язки поглинали його до такої міри, що, затримуючись на занятті (ми тихенько сидимо, чекаємо, без жодних думок про втечу), завжди жалісно-іронічно сповіщав: «Я є бідна людина, бо адміністратор».

... Ах, той голос Івана Івановича, із характерним легким прононсом, із розкоштими приголосними – «Ферррдинанд де Соссюрррр!» Ось він зачитує Евріпіда, а ось із юнацьким азартом декламує «Laus tabernae» з поезії вагантів, переходячи на Тувіма в оригіналі. Ще один момент. Заняття відбувається, скажімо, у понеділок. Іван Іванович: «Слухайте, ви англійську мову знаєте? А французьку? «Тіхій ужас!» Я вас питаю, як це так можна – знати маму – латинську мову, і не знати її дочок – рідної, італійської і другої, французької!» Кінець пари: «Ну, то на коли ви мені це зробите? На четвер вивчите англійську і французьку?». Ось так вводив він нас у науку Слова, ненав'язливо – sapienti sat! – але після подібних слів хотілося вчити ВСІ мови, щоб почути стримане, але таке дороге цінне «Харашо!».

Третій курс – «Історія старогрецької мови». Складний, але надзвичайно цікавий предмет Іван Іванович знову робить захоплюючим, підштовхує і до новогрецької мови (тоді в університеті цей курс не читався). Я удостоююся нечуваної честі – Іван Іванович випозичає мені цілу підшивку «Νεος δρομος» – газети, що видавали в Казахстані (!!!). Тоді в Греції при владі були так звані «чорні полковники». Годі й думати про літературу, підручники, а про поїздки, як тепер – це взагалі щось із фантастики, modus irrealis. Думаю часто з гіркотою – Іванові Івановичу, грецисту, не судилося ступити на древню землю Еллади...

Аж ось і четвертий курс – «Грецька епіграфіка». Знову улюблений викладач натхненно вводить нас у таїни написів на камені, готуючи до давноочікуваної епіграфічної практики в Херсонесі Таврійському. Як молитву, повторюємо присягу жителів Херсонеса: «Клянуся Зевсом, Ієєю...», аналізуємо мову, мріючи якнайшвидше побачити на власні очі цей священний мармур.

Практику було призначено на другу половину серпня. Перед тим я відпочивала в Гурзуфі, попередньо домовившись з Іваном Івановичем, що приїду до Херсонесу в призначений день. Зустрічаємось у Севастополі з Ліною Михайлівною Глущенко, разом приїжджаємо до Херсонесу. Враження приголомшливе. Після дороги хочеться зануритися у хвилі Понта Евксінського. Біжу на берег, бачу Івана Івановича з дружиною

Ольгою Йосипівною, підхожу, вітаюся. «О, то тобі вже не треба загорати, бач, яка мулатка!» Ольга Йосипівна доброзичливо: «То сьогодні неділя, завтра понеділок, музей вихідний, відпочиньте собі». – «Бабю, що ти мені деморалізуєш колектив?!». На цій жартівливій ноті розпочалося незабутнє перебування на херсонеській землі, розкопки, інвентаризаційне описування уламків із написами-графіті за участі Ігоря Андрійовича Лісового, лекції Елли Ісаївни Соломонік – живої легенди, про яку вже стільки чули на заняттях, музеї, лапідарії, де нарешті змогли втілити мрію читання давньогрецьких написів в оригіналі, і – ось вона, присяга жителів Херсонеса,

матеріалізована після натхненних лекцій Івана Івановича.

Іван Іванович був рецензентом моєї дипломної роботи з елліністичної літератури. Як тепер, бачу сторінки рецензії, списані його своєрідним чітким почерком, подібним на грецьке письмо (нічого дивного!). На захисті зворушено дякую керівникові (ст. викл. Іосип Прокопович Дідик) і, звичайно ж, рецензентові за теплі позитивні слова. Через пару років знову слова подяки після складання кандидатського мінімуму (Іван Іванович у складі комісії).

Шість років після студентства на кафедрі класичної філології подарували незабутні спілкування з Іваном Іва-

новичем, тепер уже старшим колегою. Традиційне «Добрий денннн!»), коли вривається його струнка постань у розкритому за будь-якої погоди плащі, ковток води з того приснопам'ятного графіну, цигарка, полегшене зітхання: «Файно!». Ось задуманий Іван Іванович підходить до книжкової шафи, виймає книжку – ніби випадково, розкриває десь посередині, переміщує окуляри на голову, уважно занурюється – щось згадав, щось хоче уточнити. Ось він дискутує з колегами-викладачами, ось із гумором згадує епізоди з життя – скільки ж їх було! Тут і гімназійні спогади, і конференції, і стажування в Московському університеті, і зустрічі, зустрічі... Як справжній інтелігент, Іван Іванович радо спілкувався з людьми різних верств населення, завжди, вітаючись, знімав капелюха. І – безмежне почуття гумору, чи в розповідях про себе, чи у переказуваннях життєвих ситуацій. Багато з його «перлинок» донині в моєму лексиконі.

Іван Іванович починає читати спецкурс «Народна латина», якого ми не слухали (як же придався він мені в майбутній роботі!). Напрошуюся на відвідування лекцій, отримую добро і знову – на студентській лаві повертаюся на кілька років назад. Знову палкий виклад із мовними переходами, порівняннями, літературними ремінісценціями – здається, Іван Іванович був створений саме для цього предмету, що є своєрідним мистком від античності до сучасності.

... Іванові Івановичу судилося відійти у Вічність того ж дня, що й народився – 24 грудня 1988 року. Ось така антична, проста лінія долі – від і до, nec plus ultra. Морозного безсніжного ранку, даремно шукаючи живі квіти, натрапляю на стареньку з одним-єдиним зеленим віночком з ягодами червоної каліни. Далі – університетський автобус, де ми, пригнічені, сидимо, майже не розмовляючи, засніжена Долина (як же безмежно любив її Іван Іванович!), опатний дерев'яний будинок, натовп людей на подвір'ї, родина... Мовчки кладу віночок до ніг улюбленого Вчителя – останнє ХАІРЕ. Парастас, коротка панахида в церкві, цвинтар, де раптом засяяло сліпуче зимове сонце... У цей день я відчула, що навкі прощаюсь зі своєю юністю.

... Є багато прекрасних викладачів-учених, які залишають по собі низки статей, підручників, монографій. Але статистика наукового доробку Івана Івановича Андрейчука ніколи не перевищить того дорогоцінного дару – дару Людини і Вчителя, який безмежно любив свій фах і передав свою любов тим, хто пишається бути його учнями.

Non omnis moriar...

*Наталія Царьова,
старший викладач кафедри давньої
історії України та архівознавства*



Іван Франко як перекладач і перекладознавець

Частина перша: «З чужих зільників»

Воповіданні «У кузні (Із моїх споминів)» І. Франко пише, що вогонь у кузні свого батька він взяв дитиною в душу на далеку мандрівку життя. Про свого батька в цьому ж оповіданні І. Франко зазначає: «Все і всюди він був чоловік товариський, громадський. «З людьми і для людей» – се був девіз його життя» [Т. 21. – С. 167]. Геніальний син благородного батька обрав гаслом свого життя «З усіма народами для свого народу». Його перекладацька діяльність повністю вписується в цю парадигму. М. Зеров слушно стверджує у своїй уже історичній студії про І. Франка-поета «Батькова кузня, батькові оповідання були першим його «університетом» [11. – С. 492].

І. Франко сприймав літературу як головну духовну опору нації в боротьбі за самозбереження. Майстер вимріявав відбудову світової літератури на рідному ґрунті і, як М. Старицький, М. Драгоманів, П. Куліш, П. Грабовський, а згодом М. Зеров, В. Мисик, Г. Кочур, М. Лукаш, М. Стріха, Р. Лубківський, А. Содомора й інші сподвижники, уважав саме цю споруду одним із засобів здобути інтелектуальну волю для своєї нації. Побудові цієї споруди присвятився повністю і подарував українській перекладній літературі, за його ж висловом (у «Передмові» до власного перекладу поеми Й. В. Гете «Герман і Доротея»), «пожараний та здоровий корм духовий» [Т. 13. – С. 121]. І. Франко цілеспрямовано вводив перекладну літературу в широкий потік національної культури – і не як побічний струмінь, а як один із її стрижнів. Усвідомити подвиг Франка-перекладача стало можливим лише завдяки п'ятдесятичному виданню (1976-1986) з п'ятьма додатковими томами (2008-2011) його творів – наймісткішому щодо охоплення спадщини, найавторитетнішому в плані текстологічному. З них один включає переклади прози, значна частина ще одного тому – віршовані переклади.

Перекладну творчість І. Франка як організовану художню цілість ще не вивчено як слід, отже, на жаль, не маємо права стверджувати, що ми осягнули вже повністю його поетику, збагнули всі секрети Франкової поетичної творчості, його перекладацьку стратегію в сукупності різних методів. Адже І. Франко, автор оригінальних творів, – невід'ємний від І. Франка – автора перекладних.

Дивно, що перші дослідники Франкової творчості не звертали зовсім уваги на його перекладацьку діяльність. Зокрема, М. Рудницький 1914 р. захистив дисертацію на тему «І. Франко – письменник і критик», що й писав під керівництвом К. Студинського. Тексту дисертації знайти дотепер не поталанило, ані жодних документів із засідання, на якому відбувався захист дисертації, однак А. Василук, дослідники творчості М. Рудницького як перекладача і перекладознавця, знайшла в бібліотеці науковця титульні сторінки його дисертації. На їх основі можна допускати, що дисертація складалася з п'яти частин: 1. Проблеми методи. 2. Примінення методи. 3. І. Франко – новеліст і повістяр. 4. І. Франко – поет. 5. І. Франко – критик. По суті, такі ж приблизно заголовки дуже стислих розділів про І. Франка у книзі М. Рудницького «Від Мирного до Хвилювального» (1936), де оцінка внеску І. Франка в українську літературу й літературознавство – надто критична. Зовсім по-інакшому оцінює творчість І. Франка М. Зеров – блискучий перекладач, автор гасла «ad fontes!». Однак у своїх розвідках про І. Франка, зокрема в передмові до книгоспілкового видання поезії І. Франка 1925 р., М. Зеров не звертає уваги на перекладацький доробок І. Франка.

З часом дослідники зацікавилися окремими аспектами перекладацького та перекладознавчого доробку І. Франка. Деякі загальні проблеми розглянено в монографії І. Журавської «Іван Франко і зарубіжні літератури» (1961), у книзі Г. Вервеса «Адам Міцкевич в українській літературі» (1952), у кандидатських дисертаціях М. Греська «Творчість Гі де Мопасана в перекладах і критиці на Україні 1883-1960» (1963), В. Копілова «Нарис історії українського поетичного перекладу (довжтвений період)» (1963), де І. Франкові присвячено цілі розділи. Франкознавчими є також

кандидатські дисертації М. Шаповалової, О. Домбровського, Х. Паляниці, С. Новосядлої. Слід згадати цікаву працю Ф. Арват «Іван Франко – теоретик перекладу», розвідки М. Москаленка з історії українського художнього перекладу та дисертацію О. Зуєвського «Проблеми українського художнього перекладу», у якій франкознавча тема вагома. До речі, дуже дивно (а радше сумно), що в капітальному виданні творів О. Зуєвського «Я входжу в храм» згадки (і то побіжні) про його дисертацію – першу, дисертацію з історії і теорії українського перекладу, захищену в англословянському науковому світі, є лише в статті С. Павличко та у «Вибраних матеріалах до біографії Олега Зуєвського».

Дуже глибоко тему І. Франка і німецької літератури дослідив Л. Рудницький. Переклади І. Франка з античних літератур всебічно вивчали М. Соневицький та В. Стець. Над перекладами І. Франка працював також В. Безушко. Частина дослідників працювала в складних умовах ідеологічного тиску, і все ж зробила чимало. В. Безушко, Л. Рудницький, О. Зуєвський, М. Соневицький та В. Стець мали інші умови, не були змушені вживати езопової мови, але були позбавлені основного – першотекстів, архівних матеріалів, рідного довкілля, такого вагомого для дослідника. Свої «Нариси з історії українського перекладу» М. Москаленко опублікував у вільній Україні. Він, мабуть, найдостойніше оцінив подвиг І. Франка-перекладача. Чимало цікавого матеріалу можна знайти в дослідженнях М. Стріхи. Надзвичайно багато цікавого матеріалу про І. Франка як видавця, а, отже, як популяризатора світової літератури знаходимо в монографії Б. Якимовича «Іван Франко – видавець. Книгознавчі та джерелознавчі аспекти».

В англомовній статті «Іван Франко – перекладач німецької літератури» Л. Рудницький ставить запитання: чому І. Франко перекладав надзвичайно багато. І відповідає на нього так: знавцеві багатьох іноземних мов, І. Франко був обізнаним з шедеврами світової літератури і перекладав їх з художньо-естетичних мотивів, щоб поділитися цими скарбами зі своїм народом. По-друге, був ще й соціально-дидактичний чинник: поет усвідомлював, наскільки обмеженим був світогляд його земляків, і намагався розвинути їхній інтелект через переклади. Повністю погоджуючись із професором Л. Рудницьким, вважаю доречним розглянути детальніше погляди І. Франка на переклад як націотворчий чинник.

Навіть натіяка на націотворчу роль художнього перекладу в Радянському Союзі (не те, щоб досліджувати її) категорично заборонялося і розглядалося як неабиякий злочин. Ішлося хіба що про роль художнього перекладу в зростанні інтернаціональної свідомості.

В історії української суспільної думки тепер спостерігається широкий діапазон різномислєнь щодо понять і, очевидно, термінів «національна свідомість», «нація», «державницький рух нації», однак всі погоджуються на тому, що нація – це культурна, соціально-економічна й мовна спільнота, що мова й культура є основою консолідації громадян в одну політичну націю.

Свої перші твори – повість «Петрії і Добушчуки» (у першій редакції), оповідання «Два приятелі» та «Лесина челядь», а також переклади з Й. Гете та Е. Золя І. Франко підписував псевдонімом Джеджалик, прибравши собі ім'я Філімона (Піліппа) Джеджалика – видатного козацького полковника, одного з найближчих сподвижників Богдана Хмельницького.

У зрілій порі своєї творчості І. Франко був українським самостійником і державником, сповненим непохитної віри в живучість нашого слова, у необхідність розвивати фундаментальну українознавчу науку для закладення основ української політичної нації, майбутньої повноцінної та повноцінної Української держави. У своїх працях у дуже важкій для українців часи він сформулював національно-демократичні постулати націотворення.

І. Франко розглядав націю як «форму органічну, історично конечну, нерозривну і вищу за всяку територіальну організацію» (стаття «Суспільно-політичні погляди М. Драгоманова», 1906 р. 1900 р. в «Літературно-науковому вістнику»

з'являється Франкова праця «Поза межами можливого» про «ідеал національної самостійності» і про досяжність того, що здається «позірною недосагаєм»: «Ідеал національної самостійності в усякій погляді, культурнім і політичним, лежить для нас поки що, з нашої теперішньої перспективи, поза межами можливого. Нехай і так. Та не забуваймо ж, що тисячі стежки, які ведуть до його осущення, лежать просто-таки під нашими ногами, і що тільки від нашої свідомості того ідеалу, від нашої згоди на нього буде залежати, чи ми підемо тими стежками в напрямі до нього». І. Франко був переконаний, що нація, яка зазнала стількох непоправних політичних поразок, повинна зміцнюватися інтелектуально.



У цій статті мислитель застерігає також проти того, щоб всеюдськими ідеалами покривати своє духовне відчуження від рідної нації. Нація, не захищена політично своєю державою, зберігає власну національну ідентичність виключно засобами культури. Ідея національної волі українців більш-менш виразно пробивалася з усього, що в умовах жорстокої цензури на той час могла зробити патріотична еліта – зі збірників фольклору, етнографічних записів і художніх творів. Одним із перших дослідників народнословесних виявів національної свідомості став М. Драгоманів. Науковця зацікавив парадокс: бездержавний народ, плекаючи ідею національної єдності, прагне політичної незалежності – відчувається уснословесна пульсація національної ідеї.

1905 р., під час революційних подій у Росії, І. Франко публікує «Одвертий лист до галицької української молодіж» в «Літературно-науковому вістнику», у якому дорікає своїм часто гіснорим землякам у багатьох гріхах – той комплекс почуттів, що І. Франко найкраще висловив дуже стисло: «Я не люблю її з надмірної любові». Тут же І. Франко стверджує, що у зв'язку з передбачуваною падінням абсолютизму в Росії, для нашої нації наступає велика доба, очевидно, до неї треба бути готовим: «Перед українською інтелігенцією відкривається тепер, при свободніших формах життя в Росії величезна ділова задача – витворити з величезної етнічної маси українського народу українську націю, суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя, відпорний на асиміляційну роботу інших націй, відки б вона не йшла, та притім податний на присвоєння собі в якнайширшій мірі і в якнайшвидшому темпі загальнолюдських культурних здобутків, без яких сьогодні жодна нація і жодна хоч і як сильна держава не може остоятися... Ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими, а українцями без офіціальних кордонів...» Цей своєрідний маніфест відіграв поважну роль у формуванні національно-політичної свідомості українського народу, зокрема в добу Визвольних змагань. Не забуваймо, що саме 1905 р. І. Франко дарує українцям поему «Моїсей» – віховий твір історії української літератури. Слушно Ю. Шевельов назвав його «Другим «Заповітом» української літератури». Справедливо писав М. Рильський: «Ніхто з українських поетів, письменників, мислителів не відчував єдності всього українського народу у його етнографічних межах так виразно, не

прагнув возз'єднання свого народу в такій мірі і не закликав до цього возз'єднання так полум'яно, як Іван Франко».

І. Франко був переконаний, що здвигнення нашої національної будови в усій її цілісності можливе лише на певному культурному рівні. «Я бачив відмалку, що нашому селянинові ніщо не приходитьсь без важкої праці; пізніше я пізнав, що нам усім яко нації ніщо не приїде за даром, що нам ні від кого ніякої ласки не надіятися. Тільки те, що здобудемо своєю працею, те буде справді наше надбання; і тільки те, що з чужого культурного добра присвоїмо собі також власною працею, стане нашим добром. От тим-то я старався присвоювати нашому народові культурні здобутки інших народів і знайомити інших з його життям» – стверджував І. Франко в промові на 25-літньому ювілеї своєї діяльності 30 жовтня 1898 р. Він був постійно головою в Європі, а ногами стояв на твердому національному ґрунті. Світова література – це те духовне повітря, якого він прагнув, яке його оточувало, у якому він жив, намагаючись «ввести в нашу рідну літературу ті духовні і артистичні течії, які займають сьогодні найкращих письменників цивілізованого світу».

Всесвітні умови для такого розуміння красивого письменства в Франкову епоху були сприятливими. Створені Х. Віландом (блискучим німецьким перекладачем творів Горация, Ціцерона та Шекспіра) поняття та термін Weltliteratur набули популярності завдяки Й. Гете – «найбільш універсальному поету всіх часів». Ідеться про його розмову з Й. Еккерманом 31 січня 1827 року щодо скарбівні всесвітньої літератури та її поповнення. Обідаючи з Й. Еккерманом та оповідаючи, яке сильне враження справило на нього деякі зразки китайської літератури, Й. Гете ствердив, що настає епоха всесвітньої літератури, і кожен повинен намагатися наблизити цю епоху.

Однією з рис романтизму цієї епохи була емансипація особистості, обожнювання людей талановитих і геніальних. 1841 р. у багатьох університетах Європи ректор Единбурзького університету шотландець Т. Карляйль прочитав курс лекцій під заголовком «On heroes, hero-worship and the heroic in history» («Про героїв, обожнювання героїв і героїчне в історії»), у якому обґрунтував свою концепцію вагомості красивого письменства в житті кожної нації. Т. Карляйль твердив, що кожна нація повинна мати своїх святих – поетів нації. У роках 1872-1890 світової слави данський літературознавець Георг Брандес опублікував вперше в європейській літературі порівняльно-історичне дослідження – шеститомну працю «Die Hauptströmungen der europäischen Literatur des XIX Jahrhunderts» («Головні течії європейської літератури XIX віку»). Про Георга Брандеса І. Франко писав: «Праця Г. Брандеса стала першою працею, що збудила зацікавлення в безмірно широких кругах і була перекладена на різні європейські мови. Від видання цієї праці Брандес зробився критиком європейської слави, посередником між різними літературами сучасної Європи, інтерпретатором провідних ідей і красот найрізнішніх сторін і націй». Поступово помітно зближувалися літератури: читачі з однаковим інтересом ознайомлювалися з творами високоталановитих письменників різних народів, як і своїх рідних, передусім, знайшли перекладам, завдяки окремим подвижникам – письменникам і перекладачам, серед них – французька письменниця мадам де Сталь (Анна-Луїза Жермена де Сталь), автор творів «Про Німеччину» (1810), «Десять років у вигнанні» (1821), яка відкрила для французів німецьку та російську нації, шотландець Т. Карляйль, який відкрив для англословян читачів творчість Й. Гете і Ф. Шіллера, німець А. Шлегель – перекладач 14 Шекспірових п'єс, Й. Фосс, завдяки якому в німецьку свідомість увійшли твори античної літератури, шедеври Аріоста, Т. Тасса, Кальдерона та ін. Завдяки В. Жуковському, як справедливо ствердив М. Рильський, Шіллер увійшов у свідомість російського читача XIX сторіччя як свій, як рідний письменник. Перекладами вони збагачували не лише свої літератури, а й мови, завдяки урізноманітненню просодійних засобів, стилістичних фігур, афоризмів тощо. Водночас, іде й змагається націоналізація кожної поодинокі літератури, виступає рельєфніші її питомий національний характер, національний контекст, основні особливості її народного гумору і народного пафосу.

І. Франко писав у своїй праці «Інтернаціоналізм і націоналізм у сучасних літературах», уперше надрукованих в «Літературно-науковому вістнику» 1898 року, що найхарактернішими прикметами

літератури XIX віку було «розпанахання давніших географічних і державно-етнографічних границь, величезний зріст комунікації, безмірне розширення літературних горизонтів, спільність ідей та ідеалів у писаннях однієї генерації в різних краях, однаковість літературного смаку в певних суспільних верствах різних народностей, панування певних традицій і певної літературної моди в цілому літературному світі і даній добі». Водночас у цій праці І. Франко стверджував: «Кожний цільний сучасний письменник... являється неначе дерево, що своїм корінням впливається якомога глибше і міцніше у свій рідний національний ґрунт, намагається ввісати в себе і переварити в собі якнайбільше його живих соків, а своїм пнем і короною поринає в інтернаціональній атмосфері ідейних інтересів, наукових, суспільних, естетичних і моральних змагань. Тільки той письменник може нині мати якісь значення, хто має і вміє цілий освічений людський сказати якийсь своє слово в тих великих питаннях, що ворухуть її душою, та заразом сказати те слово в такій формі, яка б найбільше відповідала його національній владі».

Становище в Україні було не таке відрадне, наші спроби були обмеженими. Лише 2 травня 1848 р. було створено Головну руську раду у Львові, яка у Відозві від 10 травня 1848 р. вперше проголосила єдність усього українського народу. Наші сумні суспільно-політичні обставини були причиною того, що ми значно запізнилися з багатьма перекладами. Якщо перший англомовний переклад Гомерової «Іліади» (Дж. Чепмена) датується 1611 р., а «Одіссеї» (також Дж. Чепмена) – 1614-1615 рр., уже більш досконалий переклад «Іліади» Е. Поупа – 1715-1716 рр., а «Одіссеї» – 1725-1726 рр., то перший український переклад (за жанром, переспів) «Іліади» (Омирової) С. Руданського датується 1872, 1875-1877 рр., а «Одіссеї» П. Ніщинського – 1890 р. Досконалий російський переклад «Короля Леара», що його, до речі, здійснив українець М. Гнідич (Гнедич), опубліковано 1809 р., а перший український переклад «Короля Ліра» (П. Куліша) побачив світ аж 1902 р. Трактат «De consolatione Philosophiae» С. Боєція, у духовно-культурному полі якого перебували та творили видатні європейські мислителі й письменники, найперше Середньовіччя та Відродження, перекладати англійською мовою з ініціативи короля Альфреда в IX ст., а перший український переклад цього твору А. Содомори оприлюднено 2002 р. Якщо німецький читач мав повне зібрання творів В. Шекспіра 1782 р., то український – лише 1986.

У ранній юності зародилися в І. Франка прагнення насолоджуватися художнім словом в оригіналі, що було найбільшою спокусою вивчати іноземні мови і згодом переросло в бажання перекладати, виховувати читача як особистість, доходити до глибин неосяжного світу культури

Уже в старших класах гімназії І. Франко розумів, що мова може служити загальнонаціональним ідеям лише тоді, коли над нею постійно працювати, коли збагачувати її спроби передусім перекладами. Уже тоді читав він (як засвідчують «Спомини із моїх гімназійних часів») зі своїми товаришем Йосифом Райхтертом драми Шекспіра, Шіллера, Гете. Для нього все у світовій літературі було рідним і близьким, усе хотів через переклади наблизити до культури рідного народу. Був європейцем у повному, благородному значенні цього слова. Тому досить дивно й прикро читати в передмові професора Г. Грабовича до Проспекту Повного зібрання творів П. Куліша про те, що лише П. Куліш був єдиною центральною постаттю в українському національному русі XIX віку. Для підкріплення своїх поглядів професор Г. Грабович наводить слова Миколи Хвильового: «Що ж до науки, до політики й культури в широкому розумінні слова, то тут більшого за Куліша я не бачу. Здається, тільки він один маячить світлою плямою з темного минулого. Тільки його можна вважати за справжнього європейця, за ту людину, яка наблизилася до типу західного інтелігента».

І. Франко усвідомлював свою відповідальність за історію і слово рідної землі, усвідомив свою непересічну роль у цій історії, власну причетність до її творення. У листі до А. Кримського 9 грудня 1890 р. він писав: «Я дуже рад, що Ви такі охочі до роботи над перекладами орієнтальних поетів, про яких я ще в гімназії з тугою думав, читаючи уривки з них в німецьких перекладах». Чималий вплив на І. Франка мав М. Драгоманів, «сповнений запеклої ненависті до українського провінціалізму», який у листах до І. Франка й М. Бучинського висловив чимало цікавих думок щодо суті та

значення перекладацтва. У власній передмові В. Щурата до його перекладу «Пісні про Роланда» автор писав, що важко хворий на серце М. Драгоманів під час зустрічі з ним та І. Франком у Відні 1893 р. вимагав, щоб І. Франко помістив у першому номері свого журналу «Житє і слово» переклад «Пісні про Роланда» і при цьому сказав: «Немає для нас нічого актуальнішого, як кладення таких підвалин під культурну будову. Давайте не тільки «Пісню про Роланда», давайте «Божественну комедію», Софокла, «Магабгарату».

Водночас до праці перекладача І. Франко підходив вкрай серйозно та вимогливо. Він усвідомлював, що українські переклади повинні бути високого художньо-естетичного рівня, щоб витримати конкуренцію з потужними сусідніми культурами в умовах білінгвізму (а то й полілінгвізму) в Україні. У передмові до збірки «Мій ізма-рад» він писав: «Блукаючи по різних стежках всесвітньої історії та літератури, я здавна збирав потрохи або намічував собі для пізнішого вжитку поодинокі камінчики, придатні для моєї будови». У статті «Юліуш Словацький й його твори» І. Франко писав, що поему «W Szwejcarji», «в якій автобіографічні подробиці, переплавлені нестримною фантазією Словацького і осяяні чаром фантастичної природи Альп, становлять основний фон, справді можна вважати за свого роду *cux interpretum*» і додавав, що вона вимагає не тільки ґрунтовного, а й надзвичайно тонкого аналізу. Розпочавши працю над перекладами ще гімназистом старших класів, І. Франко, додаючи важку хворобу, перекладав до останніх місяців свого життя. Його переклади – першої пісні Гомерової «Одісеї» (її згодом в оповіданні «Борис Граб» поет назве «завбукою людськості та цивілізації») і Софоклової драми «Електра» – датуються весною 1873 р. і осінню 1874 р. відповідно. Останній його переклад – стародавньої легенди з історії Риму – датовано 13 березня 1916 р., тобто за два з половиною місяці до відходу у вічність. Перекладав рідною мовою художнє слово тридцять п'яти народів, а українського народу – німецькою і польською. Як стверджує М. Возняк, І. Франко мав намір окремим томом видати свої переклади Шевченкових поем, зокрема «Кавказу», «Неофітів» та «Марії», однак за свого життя він не зміг цього здійснити. Перекладав також польською мовою поезію С. Руданського. Подвижницьку працю І. Франка в сфері перекладу можна деякою мірою порівняти

з перекладацькою діяльністю видатного німецького філософа й поета Й. Гердера, чий збірник «Народні пісні» (1778/79), «Голоси народів у піснях» (1807) зробили світовий фольклор доступним німецькому читачеві.

Духовний простір, як і реальний, земний, має свої дрібні та більші світила. Найяскравішим у тому просторі, що його відкривав для себе і для свого народу І. Франко, було світило еллінського поетичного слова. З античної літератури І. Франко перекладав найбільше – сімдесят п'ятьох авторів. В автобіографічному листі до М. Драгоманова І. Франко писав: «Гомер, Софокл і Тацит, читані в гімназії, зробили на мене сильне враження». Звертався поет також до ще древніших епох: до літератури Шумеру, Аккаду, Вавилону. Робив поетичні переспіви Біблії. Не слід забувати, що з німецької літератури, приміром, І. Франко перекладав поетів і кінця XIX віку, і XII віку («Der Arme Heinrich» Гартмана фон Ауге), і «Bessobrunsky молитву», що датується X віком, та «Пісню про Гільтбранта й Гадубранта», що належить до початку IX віку. Отже, йшлося, по суті, про переклади з двох різних німецьких мов. А були ж ще численні наукові та науково-популярні переклади. В. Левицький писав про І. Франка в престижному британському журналі «The New Age» («Новий вік»): «Мабуть, найбільша заслуга І. Франка в тому, що своїми перекладами він робив доступними для свого народу шедеври світової літератури і таким чином виховував цілі покоління».

Чимало перекладів І. Франка залишилися неопублікованими, частина з них побачила світ лише в 50-томнику, включаючи додаткові томи. А переклади, на відміну від оригіналів, з часом втрачають свою дівість, оскільки змінюється сама їхня першоматерія – мова, а також перекладацькі принципи постійно удосконалюються. Приміром, Франків переклад уривків Гомерової «Одісеї» опубліковано вперше 1977 р., із запізненням на 104 роки. Тоді ж у восьмому томі 50-томника вперше опубліковано уривок Софоклової драми «Едіп в Колоні», перекладений 1894 р. У томі 52 опубліковано фрагмент із драми «Пандора» та три епіграми Й. Гете, які 2006 року М. Бондар, провідний науковий співробітник Інституту літератури імені Т. Шевченка, віднайшов у Відділі рукопису Національної бібліотеки імені В. Вернадського. За орфографією, якої дотримувався перекладач, та характером почерку роботу над перекладами можна, на думку М. Бондара, орієнтовно датувати

початком 80-х років XIX ст. Досить цікаву і загалом обґрунтовану думку щодо неопублікування деяких перекладів знаходимо в глибоко професійній розвідці М. Соневицького: можливо, І. Франко зрозумів невелику вартість своїх ранніх перекладів і тому не хотів публікувати їх. При тому автор цитує Франкові слова: «В тім же часі, а особливо в вищій гімназії, я напсував багато паперу, пишучи драми, поезії, перекладаючи всяку всячину (Письмо Святе, Гомера, Софокла, Нібелунгів, Рукопис Короледворську і т. п.)».

Оцінюючи доробок І. Франка як перекладача і перекладознавця в контексті доби, слід враховувати цілу низку тодішніх несприятливих чинників: невикористовуваність літературних норм української мови, що в рідному краю перебувала на узбіччі історії; нечисленність українського читача через різочу несприятливості і дрімучість значної частини української інтелігенції – *Gente Ukraini, nazione Russi* (Poloni). У передмові до збірки перекладів поезії К. Гавлічка-Боровського 1901 р. І. Франко писав: «Само собою явилось бажання присвоїти хоч дещо з тих перлин чеської літератури моїй рідній мові... Та ще одно спинало мою роботу. Пощо і для кого перекладати ті огністі стріли таланту? У нас у Галичині публікувати їх... Я певний, що з тих ударів, які передчасно положили в могилу великого чеського патріота, знайдеться ще дещо й на його перекладачів та на прихильників його думок». У передмові до вже згаданого «Показчика змісту «Літературно-наукового вістника» І. Франко подав кількісні дані про передплатників цього журналу в роках 1898, 1899 та 1903. Який дрібок свідомих громадян! Приміром, у Львові 1899 р. було всього 93 цілорічні передплатники «Літературно-наукового вістника» та четверо – частковорічних, серед них – 8 священників і 15 учителів.

До речі, поцінування «Літературно-наукового вістника» в сучасній науці – не однозначне. Деякі дослідники твердять тепер (як колись молодомузівці), що «Літературно-науковий вістник» «залишався твердинею старого, тенденційного розуміння літератури і її завдань». Але, мабуть, тому, що редактори І. Франко, В. Гнатюк і М. Грушевський розуміли необхідність політичного заангажування літератури бездержавної нації, «Літературно-науковий вістник» відіграв таку важливу роль у духовному самоусвідомленні нації.

Націєтворчою проблемою була і єдність, соборність української мови. Так, харак-

теризуючи працю П. Г. Житецького про Євангелії українською мовою, І. Франко зазначає: «Свою порівняльну працю д. Житецький веде в двох напрямках: слідить, наскільки даний переклад вірно передає грецький оригінал і наскільки він передає той оригінал чистою літературною українською мовою».

Франкові переклади... Маєстат Франкового слова... Вони не потребують по-благливого похвал. Якійсь розміреним широкий подих (так І. Франко характеризував Кулішеві твори) відчувається в них, як і в його власних творах. Навіть найвищі надбання поетики інших народів поет запозичував обережно, зважаючи завжди на українські національні особливості й традиції. Очевидно, його переклади – не ідеальні, хоча більшість із них вберегла свою естетичну красу та емоційний заряд дотепер. Перекладаючи окремі шедеври світової літератури, І. Франко ставив перед собою не лише естетично-художні, а й просвітницькі завдання. У перекладах, зокрема ранніх, поет інколи порушував віршові розміри оригіналу. Часто йому доводилося перекладати не з оригіналу, а з посередника. Отже, вживаючи сучасну метамову перекладознавства, серед Франкових перекладів чимало подвійних (роблених з художнього перекладу) або сліпих, що базуються на підрядниках. У перекладах античної лірики й драми І. Франко часто не мав ще змоги дотримуватися метричної структури античного вірша. У його перекладах подекуди відчувалася тенденція використовувати якомога коротший вірш, властивий українській поезії та пісні.

Бувало, І. Франка звинувачували, що у своїй перекладацькій практиці він звертається до надто своєї давнини. Та великий митець був переконаний, що справжнє мистецтво не старіє: «Думаю, що не в тім річ, з якої бочки бере поет напій, що подає своєму народові, а в тім, який напій він подає йому, чи чисто покріплює вино, чи наркотик на приспання. Я наркотиками не шинкую» (Передмова до збірки «Поєми» 1899 р.) Для нього важила не сучасність чи несучасність інтерпретованих творів, а їхня причетність до вічних естетичних вартостей.

Окремі українські дослідники інколи недооцінюють майстерність І. Франка-перекладача, твердячи, що він не мав часу для своїх перекладів, бо, як писав сам, «був лекарем, що пече хліб для щоденного вжитку». Зокрема, С. Єфремов писав: «Франкові-перекладачеві можна один хіба зробити закид – що він перекладав занадто багато й через те не завжди належною мірою дбав про оброблення своїх перекладів».

Очевидно, на Франкових перекладах деякою мірою лежить відбиток їхньої епохи, та все ж художньо-естетичний чинник був основним для І. Франка. Поряд зі справжніми перекладами, визнавав і перестіви зі значним ступенем одомашнення. З його листа до акад. А. Кримського довідуємося, приміром, що вечорами все село Нагуєвичі збиралося біля його хати і залюбки слухало «Одісею» в перекладі П. Ніщинського. З погляду високих сучасних вимог до перекладу цей текст має чимало хиб хоча б тому, що Одісей співає пісню «Ой, не шуми, луже, зелений байраче», але для тодішнього читача та слухача такий переклад був цікавим, розвивав в його душі артистичні почуття.

У літературі можна зустріти помилкові погляди щодо «застарілої», «діалектної» мови перекладів І. Франка. Ось думка з цього приводу М. Рильського: «Повчально простежити, як протягом своєї літературної діяльності все більше і більше очищав поет свою мову від елементів «наріччя», від діалектизмів, наближаючи її до класичної мови Шевченка, до мови Старицького, Руданського, Грабовського, Лесі Українки, Панаса Мирного, Карпенка-Карого. Цікаво, до речі, що майже всі, хто говорить про мову Франка, не звертають достатньої уваги на безперечне багатство його лексики, на гнучкість його могутнього синтаксису. Це особливо стосується Франкової прози». Також високо цінував Франкові переклади Г. Кочур. У статті «Данте в українській літературі» він зазначав: «Переклади Франка можуть багато в чому допомогти, підказати не одну розв'язку сьогодишнім та майбутнім перекладачам Данте». До речі, такий безперечний авторитет, як літературознавець І. Качуровський, стверджує, що найповажніший твір про Данте в українському письменстві – (очевидно, до появи перекладу М. Стріхи) – це «Данте Аліг'єрі» І. Франка (1913), для якого Данте є найвищим виразом, поетичним вінцем та увічненням того, що називаємо середніми віками.

Справедливо писав М. Москаленко: «І. Франко як перекладач не має в нашому письменстві рівних ані за потужністю і широтою охоплення явищ світової літератури, ані за глибиною мистецької ерудиції, ані за напрутою творчої волі, спрямованою на граничне розширення духовних обріїв світової культури».

Роксолана Зорівчак, професор, завідувач кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики ім. Г. Кочура

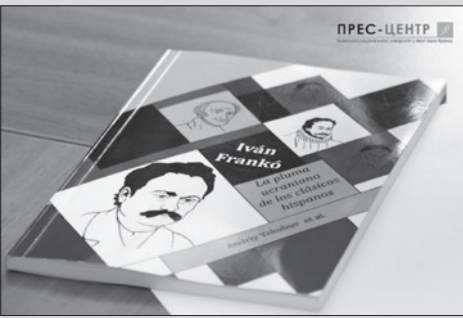
Іван Франко мовою Сервантеса: нове прочитання

(Рецензія на видання «Iván Frankó. La pluma ispaniana de los clásicos hispanos» (Іван Франко. Українське перо іспанських класиків). Упорядники: А. Якубув у взаємодії з Сантіаго Іарсією-Контей та Луїс-Марією Санчо-Перес. – Валенсія-2015. – 90 с.))

Нещодавно в Іспанії побачила світ книга про життя і творчість Івана Франка. Приємну звістку повідомив на своїй сторінці у Facebook Андрій Якубув, drogobychanin (тепер «іспанський»), редактор українського часопису «Надсегурська Україна». За словами упорядника, це книга про життя Івана Франка, його творчість, філософську думку (споріднену з філософією Х. Ортеги-і-Іассета), програмні вірші, а головне – про внесок І. Франка в пізнання українцями праць Сервантеса, Кальдерона, Лопе-де-Веги... «Презентація і розповсюдження книги в Іспанії розпочалося у вересні, тимчасом як в Україні її передбачалося розпочати в серпні (для установ та організацій)», – розповідає пан Андрій.

Складається це опатне видання зі вступу А. Якубува (с.11-15), трьох статей (Валерій Корнійчук «Іван Франко – гордість і слава України», (с.21-34); Ярема Кравець «Іван Франко та іспанський світ», (с.43-58); Володимир Сабадуха «Франко – український Ортега», (с.67-74), трьох приміток і дев'яти віршів, головну програмних, як-от: «Каменяр», «Декадент», «Гімн», Пролог до поеми «Мойсей» та ін. Прикметно, що «сухий» теоретичний виклад переспіаний поетичними перлинами Каменяра (не випадково, припускаємо, поетичні твори подано в саме такому порядку): стаття проф. В. Корнійчука супроводжується віршами «Декадент» (с.36-37), «Пригоди Дон Кіхота» (Пролог), (с.39-40). Свого роду ілюстрацією до статті Я. Кравця є вірш S/N (с. 61), Пролог до поеми «Мойсей» (с.62-64), філософське дослідження В. Сабадухи ілюструється програмним віршем «Вічний революціонер (гімн)» (с.75-76), «Semper idem», (с.77).

У «Вступі» (Prólogo) йдеться про три проєкції на «багатогранну вимірність» постаті І. Франка, що їх вибрали укладачі: 1) універсум І. Франка; 2) фундаментальний за формою спосіб ознайомлення



читача з постаттю І. Франка: а) значущість іспанської літератури в діяльності І. Франка і б) значення творчості письменника для іспанського читача; 3) І. Франко-філософ («просто – з допитливості – порівняння» деяких ідей Каменяра з ідеями Ортеги-і-Іассета (с.11-12).

Що належить особливо підкреслити – це те, що автори цього «Прологу» розглядають рецензоване видання як Пролог до нових – більших і всеохопніших видань (с.12). Це видання покликане започаткувати «нові і кращі дослідження, перевидання й переклади творів І. Франка – І.Т.» всіма мовами Королівства Іспанія» (с.12). Іспанський читач знайомиться з незабутніми враженнями М. Коцюбинського від зустрічі з І. Франком (с.14).

Після «Вступу» (с.17) та фотокартки надробка письменника на Личаківському кладовищі йде вірш «Каменяр» (с.17-19).

В. Корнійчук ставить І. Франка поряд із літературними геніями, які збагатили свою літературу десятками томів літературних творів високої якості, як-от: Ч. Гамільтон (Англія), Лопе де Вега (Іспанія), Г. Гейне (Німеччина), Ю.-І. Крашевські (Польща), Лев Толстой (Росія), В. Гюго (Франція) та ін. Майже всі вони, проте відзначились у якомусь одному жанрі, тоді як І. Франко залишив своєму народові понад 6000 праць, а це 100 томів різноманітних творів. Під впливом М. Драгоманова І. Франко, учасник «Ака-

демического кружка», бібліотекар цього русофільського товариства і член редколегії його друкованого органу – журналу «Друг», змінив свої погляди на соціалістичні. Аналізується ця його розмаїта творчість відповідно до етапів життєвого шляху письменника. Показано, що тематика і проблематика поетичних збірок 1911,1913, 1914 років – такі ж, як і в попередніх, наче свідчать про те, що митець уже минув свій зеніт. Як і Е. Золя, він мріяв у молоді роки про епопею народного життя (на зразок Людської комедії О. де Бальзака чи циклу Е. Золя «Руґон-Маккари»).

Дослідження Я. Кравця – «Іван Франко та іспанський світ» присвячене темі засвоєння творчості М. де Сервантеса, Л. де Веги, П. Кальдерона в реценсії І. Франка («Франко і Сервантес», «Франко і Лопе де Вега», «Франко і Кальдерон», «Франко та інші твори»).

В. Сабадуха («Іван Франко, український Ортега») вперше в нашому франкознавстві проводить порівняльне дослідження філософських поглядів І. Франка та Х. Ортеги-і-Іассета (1883-1955). Обидва мислителі жили в кризові епохи, а отже, шукали шляхів виходу з цієї ситуації. Обое були свідомі ролі ідеалу в суспільному житті, ролі особи в історії. Такий особистості, як скажімо, Мойсей, відведено роль «Будителя» нації (с.71). Докладніше з цією проблематикою читач має змогу ознайомитися в поданих працях автора.

Звершується видання короткими біографічними довідками про авторів-дослідників та укладачів (с.83-84), а також подякою окремим працівникам Університету м. Валенсія за допомогу у виході у світ рецензованого видання (с.85). Немає, певна річ, потреби розлого відреконструювати наших університетських авторів – професора кафедри української літератури імені акад. Михайла Возняка В. Корнійчука та доцента кафедри світової літератури Я. Кравця. Більше годилось би сказати про Володимира Сабадуху – кандидата філософських наук, доцента кафедри менеджменту соціального забезпечення Східноукраїнського національного університету імені Володимира Дала, члена Національної спілки журналістів України. Перу Володимира Олексійовича належать дві монографії – «Українська національна ідея та концепція особистісного буття» і «Філософія здібностей у контексті пріоритету духовного перед матеріальним», а також понад 70 одноосібних наукових праць. Тепер, змінивши з відомих причин місце проживання на Івано-Франківськ, в особистому спілкуванні називає себе «біженцем із Луганська»

(с.83-84). На завершення укладачі подають «Cantos dolorosos (I)», тобто «Скорбні пісні», а саме пісню першу та вірш S/N (с.87-88).

Що стосується перекладів, то не всі вони читаються так, як оригінал. Якщо відтворено художні особливості, зміст, то ритміка, часто не витримується, тоді як є приклади блискучого відтворення й ритмічних особливостей першоджерела (пор. Contra spem spero, перекл. Ц. Астор (César Astor). Та й «вірний» революціонер – не «вічний» революціонер, хоча в заголовку сему «вічний» збережено (с.75-76).

Мова викладу – іспанська. Нагадаємо, що цією мовою послуговується 559 млн. мовців, для 470 млн. із них – це рідна мова. А це офіційна мова 21 країни світу, поширена в 7 інших, як-от: Андорра, Пуерто-Ріко, США, Філіппіни та ін., це й мова міжнародних організацій, зокрема, офіційна мова ООН.

Книжка доступна як у друкованому вигляді, так і в електронному форматі, а отже, й читацький потенціал зростає.

Прикрашають видання портрет Івана Франка (с.10) та фото пам'ятника Каменяреві в його рідному селі (с.89).

Нелегко подавати І. Франка культурі, де подібне прізвище подається з наголосом на першому складі, де є й подібна провінція – тим-то й автори вдаються до правильного розмежування, пор.: Iván Frankó та Francisco Franco чи Galitzia (Галичина) і Galicia («Галісія» як автономна область в Іспанії).

У цьому, як уже згадувалося, опатному виданні, трапляються поодинокі, головню технічного характеру, неточності (с.13, 28, 33, 46, 52, 54, 71), що їх легко буде не допустити в наступному виданні цінної з багатьох оглядів книги.

Новизна рецензованого видання – у новому, вільному від ідеологічних «пут», прочитанні як іспаномовного дискурсу І. Франка, так і його невикривленого подання цільовому, як кажуть перекладознавці, читачеві. Зі сторінок видання І. Франко постає перед іспаномовним читачем у цілком презентабельному вигляді. Добрий початок – половина справи.

На завершення висловлюємо надію, що це опатне видання – Пролог до більших видань, збагачених новими перекладами творів поета, надто ж у переддень 160-річного його ювілею.

Іван Теплий, доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів

...Що менше слів, ТО ВИСЛОВИТИСЬ ЛЕГШЕ...

Євген Плужник у тлумаченні Володимира Державина і не тільки...

До 80-тої річниці з дня смерті поета на Соловках

Поет Євген Плужник у літературу входив по-своєму. Уже дебютні публікації віршів заявили про нього як про непересічного автора. «З першого свого кроку – за оцінкою Юрія Лавріненка, – він з'являється як поет вершинний, великий». По ньому, крім прози і п'єс, залишилась тільки трійця поетичних книг: «Дні» (1926 р.), «Рання осінь» (1927 р.) і «Рівновага» (1948 р., посмертне видання). Пристрасний шанувальник його творчості йі прекрасний її інтерпретатор, відомий філолог-славист Володимир Державин, у післямові до книжки (Євген Плужник «Три збірки»), яку в сорокові роковини смерті поета (1976) підготував до друку в Мюнхені Інститут літератури ім. Михайла Ореста, висловився: «Якби поетичний геній визначався (як це багато хто думає) індивідуальною неповторністю стилю, відсутністю наслідуваних літературних або й піснених зразків та попередників – лірика Є. Плужника, безперечно, становила б найвище мистецьке досягнення в цілому українському письменстві. Бо не в самій лише українській, а й у світовій літературі навряд чи знайдеться безпосередніше, вільніше від усіх видів риторики та «літературицини», висловлення найбезпосередніших і найуніверсальніших почуттів – зневіри, втоми, нудьги».

Підрядянська критика ці виразно морально-філософські засади Плужникової поезії, без почуття сорому та анальфетства, інтерпретувала як занепадницькі мотиви, ідеологеми буржуазної гнилизни, що спрямовані на песимістичне тління здорової душі, на її враження антисоціалістичним вірусом. Насправді ж у плужниківському тлумаченні «зневіри» чи «нудьги» було більше оптимізму, ніж у тогочасних «барабанах епохи». В українській еміграційній критиці лунали протилежні думки. Наголошувалось, що в їх основі – «біль» і «свята мука», які йдуть від сковородинської і шевченківської людини, де людина звільняється від духовного кріпацтва, торуючи свій власний шлях життя «во ім'я» самоутвердження нації. На таких позиціях стояв зокрема Ю. Лавріненко.

А втім, Плужникове життя не давало підстав для «мажору». Успадкована форма туберкульозу... Енкаведівська українорубка на очах брутально нищить друзів з «Ланки» та МАРСУ. У березні 1935 року йому призначають кару смерті із приписом: «терорист...» До тероризму, як висловився Ю. Лавріненко, він хіба-що мав тільки «те відношення, що його геніально затаврував у своїх поезіях». І фінал Плужникового життя: його везуть в останній стадії туберкульозу в «телятнику» на Соловки, у Білому морі, вмирати. Дійсно, поет бачив життя до останнього дня сотнями ран!, але не каюся, а вірив. Вірив...

...не треба газетних фраз!
Біль є постійно біль!
Мовчки зростає дець новий Тарас
Серед кривавих піль!

Зневіра... Втома... Нудьга... Це ті основні сюжетно-медитативні візії ліричних рефлексій більшості його віршів, що притаманні, – знову цитую В. Державина, – «мислездатній людині та невіддільній від самосвідомого розуму; а до етичного змісту віршованих медитацій і сентенцій Плужникових можна було б навести необмежену кількість паралель із найвідоміших європейських моралістів і афористів».

Водночас Державин застерігає від неправдоподібної думки, що Є. Плужник черпає мотиви для своїх віршів з чужих джерел. На його погляд, Є. Плужник – «небувала ще в нашому письменстві ілюзія абсолютної природності». Його поезія – «з повсякденного досвіду власної свідомості». І справді, дані спостереження легко потвердити віршами поета. Ось три твори зі збірки «Дні»:

1. Зустрів кулю за лісом.
Саме там, де посіяв жито!
За яким бісом
Стільки було прожито!
Прийшла баба, поголосила...
Невеличка дірка поміж ребер...
Ну, звичайно, – краса й сила!
М а р с h e f u n e b r e!

2. Притулив до стінки людину,
Витяг нагана...
Придивляясь, дитлоха з-за тину:
Гра бездоганна!
Потім їли яєшню з салом,
До синців тисли Мотрі груди...
О, минуле! Твоїм васалам
І в майбутньому тісно буде!

3. Там, де полягли вони за волю,
Буряки тепер для цукроварні.
І не треба сліз. Не треба болю.
– Іншим дні прозорі, тихі, гарні.
Скінчено. Записано. – І крапка.
– Спочивайте, стомлені надміру!
... Розгортає знов іржава сапка
Землю, від утоми сіру.

Три окремі вірші, але, мабуть, не можна сказати, що три між собою різні. По-своєму вони самотні, а не копія один одного. Замість них можна наводити й інші твори не тільки зі збірки «Дні», але й із «Ранньої осені» та «Рівноваги», щоб ними ілюструвати яскравий плужниківський імпресіонізм із вмістом у ньому не менш яскравої іронії, а чи навіть сарказму: 1. «Невеличка дірка поміж ребер...», але «М а р с h e f u n e b r e» – похоронний марш. 2. «Притулив до стінки людину, Витяг нагана... Потім їли яєшню з салом». 3. «Там, де полягли вони за волю, Буряки тепер для цукроварні... Розгортає знов іржава сапка землю, від утоми сіру». Усе оце є об'єктивною реальністю морального ества радянського соціалізму, адекватного розкриття його соціального та політичного контексту.

Леонід Новиченко писав, що в строфі «Зустрів кулю за лісом / Саме там, де посіяв жито! За яким бісом / Стільки було прожито!», – що «у двох її останніх рядках кожне слово вибухає», що ці два рядки «про гіркий мужицький вигук, про безглуздо перекреслене життя варті класичних монологів світової трагедії»⁴. Таке твердження і справді важко заперечити. Тут його оцінки з оцінками В. Державина, як у деяких інших випадках, збігаються, тобто вони співзвучні, солідарні між собою. Але такими вони є переважно тоді, коли йдеться про художньо-естетичні виміри вірша, а якщо – про ідейно-тематичну спрямованість, то Новиченко вірний прапором лєнінізму, навіть фальсифікує ідею твору. «У найкращих творах, – висловився він, – Плужник виходив на стрижень, на головну течію сучасної йому радянської поезії. Такий ось віри, де стверджується революційна героїка, де гине борець, де жертва немарна, де чітко окреслені ворогуючі соціальні табори»⁵. Далі він наводить вірш:

Уночі його вели на розстріл.
Хтось тримав ліхтар, мов смолоскип.
На неголенім обличчі гострі
Волоски...
Віддалік, немов цілком байдуже,
Офіцер димок цигарки пів.
Тільки неба хмарний, темний кужіль
Чув нудне і коротеньке – плі!
Відбулось. Мета моя далека,
Я такої смерті не боюся!
Зійде кров, немов Мекка,
Для твоїх майбутніх синів блуз!

За Новиченковим трактуванням, гине червоний борець. У вірші ж – навпаки! Хіба не відомо

кого вночі водили «на розстріл» і хто водив?! Врешті Плужника в українському націоналістичному сенсі, себто підкреслено національно-патріотичному, і не слід ідеалізувати, оскільки з-під його пера, а мабуть, і навіть із його серця, вийшла присвята Ленінові «Він» та й інші твори з цим мотивом. Переважно він «відкуплювався», на думку Ю. Лавріненка, прозовими речами (роман «Недуга» та драматичними «Шкідники», «Професор Сухораб»), що значно слабші за його поезію. Та їх слід сприймати в загальному настрої доби, в умовах тогочасних, у соціальному становищі творчої особи. Плужник ще зовсім молодий, і важко хворий. Треба жити треба лікуватись... Єдиний рятуюнок – гонорари...

Це я так себе переконую. Боронь Боже, не хочу і не смію казати, що саме такою була Плужникова позиція. Тамтешня політична реальність далеко складніша. До речі, В. Державин, як сучасник Є. Плужника і як реальний «персонаж» тієї доби, наголошує не на роздвоєності на «нашим і вашим», а акцентує на еволюції поетового світогляду, на плужниківській сентенції «мудрості не вивчитись чужою – треба помилятися самим».

Із ранніх ранків віршописання Плужника хвилювало, чим є художнє слово, яким воно повинно бути, чим є творчість і що залишиться по тобі:

Це закон: замруть червоножили, –
розірвється рівна низка днів;
проведуть до тихої могили
кілька душ знайомих і рідні.
Хтось покине славу і достатки,
хтось сухоти дітям і борги...
Як у друзів не заробиш згадки,
може не забудуть вороги!
Але ж ти усіх рівняєш плито,
Написом різьбярського пера:
Народився, був. Н. Н. тоді-то,
і тоді-то вмер... etc...

Треба «помилятися самим», щоб дійти творчого досвіду, щоб «народився і був», щоб слово залишалось жити, всупереч «різьбярському перу» на могильній плиті, щоб поетове слово не вмирало разом із його біологічним життям, але продовжувало пломеніти. Тому:

Напишеш, рвеш... і пишеш знову!
І знов не так... І знов не те...
Аж доки слів цвілу полову
Утома з пам'яті змете!
І застремтять в куточках губи...
А істина така нудна:
Усі слова збери мій любий, –
Душі не вичерпай до дна!
Хай нерви збуджено, хай скутий
Ти весь надхнення холодком, –
Умій спокійно позіхнути
Над недокінченим рядком.

У нього недокінчених рядків не було. Він не поспішав друкувати жодного свого вірша, доки не переконався сам, що вірш філігранно відшліфований, сповна довершений. Повірно Леонідові Череватенкові, який не без підстав, а на спостереженнях Плужникових сучасників зробив висновок: «Не любив поетів, які граються словами перетворюючи їх на звуки: відкидав дзеньки-бреньки Грицька Чупринки, кепкував з Ігора Северяніна, знущався з Костянтина Бальмонта. Він не тільки зневажав словесну еквілібристику, навмисне итукарство в поезії, – ображала його сама ймовірність у поетичному слові вбачати предмет розваги, забавки. Цього він не прощав і Павлові Тичині, перед яким схилився, якого вважав чи не кращим (із сучасних) поетом України. Але на нього Є. Плужник ось таку вигадав епіграму, точніше – ось так підправив оригінал:



Дівчинка на призьбі: «Ціну! Ціну! Ціну!»
Собака на цепу:
«Гав! Гав! Гав!»

До речі, до першої своєї збірки «Дні» Плужник епіграфом обрав слова Павла Тичини: «Як страшно! Людське серце до краю обідніло». Уже з цього видно, що він увів перед авторитетами, без натяку на лицемірність, шляхетно «знімати капелюха», але, якщо це було доречно, та не менше вмів пускати іронічні стріли у їх адресу.

Тичининський епіграф «Як страшно! Людське серце до краю обідніло» для молодого Євгена Плужника, бачимо, став засадотворчим. Він імпонував В. Державинові як моральна домінанта поезії Плужника. Адже критичні принципи Державина, з яких він виходив при оцінці творів, базувались на трьох основних позиціях – естетика, мораль і вирази національного. На цьому, зокрема, наголошував Ростислав Єндик у ґрунтовному дослідженні про вченого. Моральний бік літератури, за Державиним, підкреслював він, – «не тільки етичні засади, а й боротьба за віру в усесвітній порядкуючий фактор, щоб він став життєпошилюючим для нації». Моральний чинник, на його думку, іманентно не пов'язується з мистецтвом слова, а тільки стає його необхідним «супроводом для беззастережного потвердження життя».

До цих державинських постулатів поезія Євгена Плужника максимально наближена, тому він щирісердно її «симпатизував», акцентуючи на її спорідненості з «поточною мовою», на лексичній виразності, моральному обов'язку та відповідальності за мовлене слово. І справді, Плужник часто в суперечках про вірші навіть знайомих і близьких йому авторів любив давати оцінку однією вбивчою фразою «А хіба це поезія?» Очевидно, тому в нього так багато ліричних роздумів з наголосом «що таке поезія».

В гімназії, де я кінчав науку,
один довготелесий гімназист
до віршів так – з нудьги – наважив руку
(за форму дбаючи, та нехтуючи зміст),
що довго я, за римами у тузі,
на нього заздрим оком поглядав;
якої муки він мені завдав,
шанований від ворогів і друзів!
Але ще дужче заздрю я на нього
тепер, коли довідався від людей,
що він змужнівши, віршички й мало
не написав ніколи і ніде!

Було б цілком не зле, якщо б такого висновку дійшли і сучасні так звані постмодерністи. Не тільки постмодерністам, але й кожному «не випадковому поетові» не завадили б і такі плужниківські сентенції, що саме їм адресовані:

Ні, не вагання – рівновага стала
Уділ митця. Пильнуй її завжди!
Тож з висловом не поспішай – зажди,
Щоб вільно думка словом проростала.
Вчись майстерства! Для того ти поет
(Якщо поетом став не випадково);
Хай буде крацю з-поміж твоїх прикмет –
Відповідальність за найменше слово!

Перша збірка «Дні», хоч і перебувала значною мірою, – як висловився Державин, – «під впливом претензійної та сентементальної мело-

Життя Бетовена

Передмова автора

Чверть століття тому, коли я писав своє коротке «Життя Бетовена», не думав робити музикознавчу працю. Це було 1902 року. Я переживав неспокійний час багатий на руйнівні та живильні грози.

Я утік з Парижа. На десять днів подався шукати прихисток біля супутника свого дитинства, того, хто вже не раз підтримував мене у боротьбі за життя – у Бетовена. Я прибув до нього – до Бонна. Там я віднайшов його тінь і його старих друзів: родину Бегелерів, яку відвідав у Кобленці, в особі їхнього онука. У Маянсі я чув Musikfest його симфоній, якими диригував Вайнгартнер.

Опинившись із ним наодинці, сповідаючись перед ним на затуменених берегах Рейну, у сірих буднях дощового квітня, проїнявся його стражданням, його відвагою, його Leiden, його Freude; я стояв навколійки – мене підвела його сильна рука, яка охрестила мого маленького новонародженого – дитятко Жана-Крістофа; під знаком його благословення я повернувся зміцнілий дорогою на Париж, уклавши нову угоду із життям, співаючи Божеству Dankesang того, хто видужує. Цим Dankesang були саме ці сторінки. Спочатку вони друкувалися на сторінках «Revue de Paris», потім їх передрукував Peri. Я не очікував, що їхній голос вийде за вузьке коло друзів. Але «habent sua fata...».

Прошу вибачення за таку докладність. Я маю відповідати на вимоги тих, хто нині шукає у цьому славні наукову працю, виконану за строгими методичними правилами історії. Я – історик, коли мені цього забганеться. Я сплатив музикознавчій науці належну данину декількома книжками: у своєму «Генделі»; у своїх студиях про оперу. Проте «Бетовена» я зовсім не писав для науки. Він був співом зраненої придушеної душі, яка знову набирає свою силу, зводиться і дякує своєму Спасителю. Я добре знаю, що по своєму перетворив цього Спасителя. Однак таке часто трапляється під час проявів віри і любові. І мій «Бетовен» був таким проявом.

Світ заволодів ним. Влаштував йому таку долю, на яку ця книжечка зовсім не сподівалася. У той час мільйони людей у Франції, ціле покоління пригноблених ідеалістів тривожно чекало визвольного слова. Вони знайшли його у музиці Бетовена і прийшли до нього із благанням. Хто із сучасників тих подій пам'ятає концерти quatuors, що були як храми у час Agnus – тими стражденими обличчями, які ступали за жертвоприношенням і яких освітлював відблиск його одкровення! Ті, хто жив сьогодні, далекі від тих, хто жив учора. (Та чи будуть вони ближчі до тих, хто житиме завтра?). Поріділи ряди покоління перших років століття: війна стала безодною, в якій вони зникли разом із своїми кращими синами. Моє маленьке «Життя Бетовена» зберігає їхній образ. Написане самотньою людиною, воно навіть не підозрювало, що схоже на них. І вони упізнали себе в ньому. За декілька днів праця, написана незнамою людиною, покинула похмуру крамничку і полетіла з рук в руки. Відтоді вона більше не належить мені.

Я шойно перегорнув ці сторінки; попри їхню недовершеність, я нічого тут не змінюватиму. Вони повинні зберегти свій початковий характер і священний образ великого покоління. У час столітньої річниці додаю його пам'ять до відзначення великого Супутника. Учителя правди і ширості, того, хто навчив нас жити і вмирати.

Ромен Роллан
Березень 1927

**«Я хочу показати, що той, хто
чинить чесно і шляхетно, тим самим
готовий зносити нещастя».**

Бетовен
(Віденському муніципалітету,
1 лютого 1819 р.).

Довкола нас затхле повітря. Немічна Європа замілила в цій важкій гнилій атмосфері. Дріб'язковий матеріалізм пригнічує живу думку, сковує дії урядів та поведінку окремих людей. Світ гине, задихаючись у власному егоїзмі – розважливого і підлому. Світ агонізує. Відчинімо вікна! Впустімо вільний вітер! Вдохаймо подих героїв!

Життя тяжке. Це щоденна боротьба для тих, хто повстав проти душевної нікчемності; це найчастіше сумна боротьба, яка не приносить ні слави, ні радості; боротьба, яку ведеши мовчки і самотньо. Пригнічені злиднями, гіркими домашніми клопотами, виснажливими і дріб'язковими справами, в яких розтрачуєш свої сили, у безнадії, не відаючи радості, ці люди здебільшого віддалені одні від одних і не мають розради в тому, щоб простягнути руку своїм братам у нещасті. Одні одних не знають. Мусять розраховувати лише на власні сили, і трапляються хвилини, коли навіть найсильніші з них здригаються. Просять допомоги, кличуть друга.

Щоб прийти їм на допомогу, я пробую зібрати довкола них героїчних друзів, славні душі, які страждали задля добра. Ці «Життєписи великих людей» воляють не до гордості марнославців – вони присвячені страждоносцям.

А хто взагалі-то не страждає? Запропонуємо тим, хто страждає, бальзам священного страждання! Ми не самотні у боротьбі. Темрява світу освітлена божественним сяйвом. Навіть сьогодні, біля нас, ми шойно бачили, як світилися два найчистіші полум'я – полум'я Справедливості і полум'я Свободи: полковник Пікар і бурський народ. Навіть, якщо їм не судилося розігнати густі сутінки, вони показали нам шлях до світла. Ідімо за ними, ідімо за усіма тими, хто бореться так, як вони, одинокі, розкидані по країнах і століттях. Долаймо перепони часу. Повертаймо до життя народ героїв.

Я не називаю героями тих, хто переміг думкою чи звитязою. Я називаю героєм лише того, хто був великий серцем. Як сказав один із найбільших з-посеред них, той, чиє життя ми сьогодні оповідаємо: «Нічого нема шляхетнішого від доброти». Людина з мізерним характером не може бути визначною людиною, не може навіть бути великим художником чи визначним діячем, а лише пустим ідолом для нікчемного товпища. Час знищить і одних, і других. Що там для нас короткотривалий успіх? Треба бути великим, а не вдавати зі себе такого.

Життя тих, про кого ми пробуємо тут розповідати, було майже завжди тривалим мучеництвом. Чи то трагічна доля викувала їхні душі на ковадлі фізичних і моральних страждань, злиднів та недух; чи то їхнє життя було скалічене, а серця розривалися від страждань і безмірних наруг, які терпіли їхні брати – кожен день приносив їм нові випробування; і якщо вони стали великими силою свого духа, такими ж великими вони були своїми стражданнями. Хай, отже, не дуже нарікають ті, кому важко: кращі представники людства розділяють їхню долю. Міцніймо ж їхню мужність; і якщо ми надто кволі, схилимо на мить свої голови на їхні коліна. Вони втішать нас. З тих великих душ струменить спокійна сила і могутня доблесть. І навіть, не пізнаючи ще їхньої творчості, не чуючи їхнього голосу, ми прочитаємо в їхніх

очах, в історії їхнього життя, що нема величчя, плодотворнішого і навіть щасливішого життя, як у стражданні.

На чолі цього героїчного легіону перше місце віддаю могутньому й чистому Бетовену. У стражданні він сам хотів, щоб його приклад був розрадою для усіх тих, хто страждає і «щоб кожен нещасний втішився, уздрівши такого ж самого нещасного, який, незважаючи на всі перешкоди, зведений самою природою, зробив усе можливе, аби стати людиною, гідною цього імені». Подолавши після довгих літ боротьби й нелюдських зусиль свою хворобу і виконавши свій обов'язок, який полягав у тому, щоб вдихнути трохи мужності в нещасне людство, цей Прометей-переможець відновив дружові, який прохав Божої ласки: «Людино, допоможи собі сама!».

Надихнімося його гордим словом. Вокресімо в люда, за прикладом Бетовена, віру в життя та в людину.

Ромен Роллан
Січень 1908 року.

Woltuen, wo man kann,
Freiheit über alles lieben,
Wahrheit nie, auch sogar
Throne nicht verleugnen.

Добро невинно чинити,
Понад усе любити свободу,
І навіть перед монаршим троном
За правду вміти стояти.

Бетовен (3 альбому, 1792 р.)

Він був невисокий, присадкуватий, кремезний, атлетичної будови. Мав широке обличчя цеглястого відтінку; під кінець життя воно виглядало жовтуватим, хворобливим, особливо взимку, коли не виходив з дому й перебував далеко від своїх улюблених полів. Чоло мав могутнє, вузлувате. Дуже чорне й густе волосся, якого, здавалось, ніколи не торкався гребінець; воно стирчало увсідч, «змії Медузи». Очі горіли неземною силою, яка вражала кожного, хто бачив їх; та більшість помилялася щодо їх барви. Очі пломеніли таким несамовитим зблиском на цьому смаглявому трагічному обличчі, що звичайно видавалися чорними, а насправді були сіро-блакитними. Маленькі, глибоко посаджені очі, раптом широко відкривалися у гніві чи переживанні, кидали швидкі погляди, правдиво відсвічуючи думками, які мучили його. Часом меланхолійно споглядали небо. Ніс він мав короткий, обрубаний, широкий, наче левиний. Губи тонкі, але нижня губа трохи висувалася допереду. Міцні щелепи, якими можна, здається, лускати горіхи. Справа на підборідді глибока ямка, від чого обличчя здавалось непро-

порційним. «Він мило усміхався, – пригадує Мошелес, – і в розмові виглядав люб'язним і прихильним. Натомість сміх у нього був неприємний, різкий, силуваний і короткий – сміх людини, яка не звикла до радості. Звичний вираз обличчя – меланхолія, «невеликовий смуток». Рельштаб 1825 року говорив, що він мусив зібрати всі свої сили, щоб не розплакатися, бачачи «його ніжні очі, сповнені глибокого страждання». Браун фон Браунталь, роком пізніше, зустрічає його в пивниці: він сидить у кутку, потягає довгу люльку й очі в нього заплещені: так він робить усе частіше й частіше перед смертю. Хтось із друзів говорить до нього. Він кволо усміхається, витягає з кишені маленький «розмовник» і пронизливим голосом, як це часом буває у глухих, просить написати, що той хоче. У хвилини натхнення, яке находило часом навіть і на вулиці, його обличчя змінювалося: це викликало подив у перехожих. Так само бувало, коли сидів за фортепіано. «Мускули обличчя випиналися, вени набухали, очманілий погляд ставав ще дикішим: губи тремтіли; виглядав чарівником, якого перемогли викликані ним демони». Наче якийсь шекспірівський герой. Оліус Бенедикт казав: «Король Лір».

Людвіг ван Бетовен народився 16 грудня 1770 року в Бонні, біля Кельна, у злиденній кімнатці на антресолях убогого будинку. З походження – фламандець. Батько його був співаком, людиною посередніх здібностей і пияком. Мати – служницею, донькою кухаря, і вдовою лакея від першого шлюбу.

Суворе дитинство без тієї родинної теплоти, якої назвав щасливішим од нього Моцарт. Одразу ж життя стало для Бетовена сумною і жорстокою боротьбою. Батько вирішив скористати з музичного обдарування сина і показував його, наче маленьке диво. На цілі години він садив чотирирічного хлопця за клавесин або ж замикав його зі скрипкою, примушуючи грати до виснаження. Небагато бракувало для того, щоб дитина взагалі зненавиділа мистецтво. Доводилось силоміць примушувати Бетовена вчити музику. Юність його була затьмарена турботами про заробіток, думками про щоденний хліб, про надто ранні обов'язки. У віці одинадцяти років він грає у театральному оркестрі; два роки опісля стає органістом. 1787 року помирає матір, яку він обожнював. «Вона була така добра до мене, варті такої любові, мій найкращий друг! О, чи був хто на світі щасливіший від мене, коли мій я вимовляти ніжне слово «маги» і коли вона чула його?».

Вона померла від сухот. Бетовен, постійно хворіючи в той час, вважав, що в нього та сама хвороба; до своєї недуги додавав меланхолію, страшнішу од всяких недуг.

У сімнадцять років став головою сім'ї; мусив дбати про виховання двох своїх братів: сповнений сорому, клопотався про пенсію для свого батька-пияка, нездатного займатися господарством; батькову пенсію вручали синам, інакше той пропив би її. Ці переживання залишили глибокий слід у душі юнака. Він знайшов щирі підтримку однієї боннської родини, яка назавжди залишилася йому дорогою – в сім'ї Бренінгів. Мила «Лорхен», Елеонора фон Бренінг, була на два роки молодшою від нього. Він учив її музики, відкривав їй світ поезії. Вона була подругою його дитячих літ, а може, єдиною їх якась ніжніша почуття. Елеонора згодом віддалася за доктора Бегелера, який став одним із найкращих друзів Бетовена; до останніх днів тривала їхня щира дружба, про яку свідчать благородні, ніжні листи Бегелера та Елеонори й листи давнього вірного друга (alter treuer Freund) до дорогого доброго Бегелера (guter lieber Wegeler). Почуття це виглядало особливо хвилюючим, коли всі троє були вже в літах, однак зберігали юний запал своїх сердець.

Хоч який сумним було дитинство Бетовена, він завжди мав про нього, як і про місце, де воно минуло, ніжні, зворушливі спогади. Бонн мусив покинути й майже ціле життя прожив у Відні, великому легковажному місті з сумними околицями, проте ніколи не забував долину Рейну й величну вітцівську ріку, «unser Vater Rein», як сам його називає, «наш батько Рейн», – справді такого живого, майже по-людському живого, подібного на якусь гігантську істоту, в якій вирують різноманітні думки й поривання; і особливо гарного, могутнього та лагідного там, у чудовому Бонні, де він з ласкавою могутністю омиває тіністі завітчані пагорби. Там Бетовен прожив перші двадцять років свого життя, там народилися перші мрії його юнацького серця – на тих луках, що ліниво шумлять над водою з тополлями, чагарниками й вербами, повитими вранішнім туманом, фруктовими деревами, які тягнуться корінням аж до мовчазної швидкоплинної течії, і з приліпленими до берегів химерними селами, церквами й навіть цвинтарями; а поодаль, на віднокрізі, загрозливими обрисами на тлі неба виступають голубуваті Сім Горбів із залишками напівзруйнованих середньовічних замків. Серце зберігало вічну вірність цьому краєві: до останнього свого подиху він мріяв ще раз побачити його, однак ніколи не вдалося йому цього здійснити. «Моя батьківщина, прекрасна земля, на якій я вперше побачив світ Божий, вона залишається такою ж прекрасною і чистою перед моїми очима, як в той день, коли я розлучався з нею».

З французької переклав
Ярема Кравець



У важкому втримаємося

Відгук на збірку Володимира Тимчука
«Донецький аеропорт»

(Львів : ЗУКЦ, 2014. - 40 с.)

Події минулого року сколихнули світ і Україна знову, як і багато років тому, стала центром загальної уваги. Та, на превеликий жаль, історія, яку творили ми в ті дні, не мерехтіла промінням радості, не лунала сонно ніжними співами назустріч вранішньому сонцю, не полонила думки захмарними мріями про купання в теплому морі й інші розваги... Вона була іншою: біла, калічила, підносила в небо душу, але залишала жорстоко розпечений осад смутку. Вона загорялася від спалахів справжнього вогню, але водночас розпалювала в серцях кожного все нові іскри любові до своєї неньки, до побратимів, до найріднішої Батьківщини. Вона прорізувала слух наш пострілами ворога, але це... змусило її залунати гучніше! Залунати голосом народу, єдиної і незламної української нації. Вона наповнювала наш розум журливими нотами, як той грім серед ясного неба, але виливалася дощем свіжих тверезих помислів, що закликали йти вперед – до перемоги!

А потім спалахнула блискавка, що додала слову «ссяйво», а втім, і своїй сутності новий, проте невтішний епітет, чи то вже й прикладку – війна, воєнна, військова... її іскри ще досі не погасли. Як і не згасла в наших серцях воля до життя й величезне прагнення – захистити свій народ від кривавих ударів супротивника.

Однак не варто сипати крилаті фрази та яскраві висловлювання, віддаючи належне лише собі, тобто нам, мирному населенню, тим, хто зараз чекає своїх рідних із поля бою... А треба згадати й ніколи вже не забувати тих, хто був у найпекучішому осередку того вогню, що нищить наш край – про воїнів! Про волонтерів! Про всіх, хто не тікає, про тих, хто теж не забуває... нічого... ні про кого.

Так сказав мені й Володимир Тимчук, автор книги «Донецький аеропорт»: «Якщо ми швидко перегорнемо ці сторінки нашої історії, не вчитавшись уважно в їхній зміст, то ідеї, події, досвід, записані-закарбовані в них, переслідуватимуть нас і далі, поки ми таки їх не осмислимо». І справді, уже вкотре ми спостерігаємо повторення подібних картин – сумних світлин в альбомі нашого життяпису:

*«Як засвистіло все і загриміли злами,
Та первовіку вітер бив і б'є в набат –
На бій з одважними, незламними полками
Зі сходу орди йдуть, за рядом ряд... ще ряд».*



Своїм словом Володимир Тимчук намагається допомогти нам не просто знову не падати в ту саму безодню, а навчитися її омилати, або ж засипати твердою землею, яка добре прийметься й засіється новими зернами, що сприятимуть зародженню нового життя на ньому – квітів правди та дерев радості, які прийматимуть тільки достатньо променів сонця й даватимуть корисні для всіх, чисті та багаті плоди.

Спочатку я оминула увагою цю збірку, бо подумала, що там – те саме, що ми чуємо й бачимо щодня по телебаченню, читаємо в різних ЗМІ. Але, поринаючи у світ, який нам змальовує автор, ми потрапляємо в інший вимір, той, який нам не показували... Тут – не скорбота через загиблих на війні, тут і числа не варті нічого... Тут – відчуття, почуття, які, слава Богу, нам, читачам, не доводилося випробувати на собі.

Насправді важко дібрати коментарі... вони – зайві. Скажу лиш одне: автор вселяє віру і надію в наше майбутнє, у незламну Україну! Цінуюте кожне його слово. Воно дуже вартісне, бо показує реальність чистими фарбами... часто сумну... Але тільки так можна краще зрозуміти все, що відбувається/лося там... Як тільки відчуєте перший дотик Володимирового слова – ваш світ зміниться назавжди.

«Донецький аеропорт... смуга землі... одна смуга, що назавжди увійде в історію як місце-легенда, яку ціною життя обороняли легендарні «кіборги», втім, у пам'яті та серцях КРАЇНИ вони назавжди залишаться звичайними не зневіреними громадянами – захисниками своєї БАТЬКІВЩИНИ».

Ця книга присвячена «тим, хто вірним присязі й наказу лишився». Поет описує те, що почув із перших уст, спілкуючись з очевидцями подій у Донецькому аеропорті.

Кожен вірш у книзі пронумерований. Автор описав усі події дуже різнобічно. Кожен номер – як окремих розділ. У поезії, що відкриває світ цієї книги, «День. Вечір. Ніч...», показано, наскільки об'єднує це надскладне завдання – оборона рідної землі – наших бійців, що робить їх найріднішими у світі людьми, як твориться справжній дух єдності – «все одне на всіх». У вірші «Крізь віко прицілу...» автор згадує волонтерів, які, хоч і не стріляли, та, попри це, були не в меншій небезпеці, коли возили/ять харчі й іншу допомогу бійцям. У наболілій «Бережи себе, коханий...» вилито весь сум найближчих бійцям людей. Ці рядки – своєрідна молитва. А у вірші «А вже стріляли?...» автор лаконічно передає настрої ворожої сторони, наводячи приклад – короткий діалог («За... в Україні» – фанфари премій ФСБ»).

Таку багатогранну вервечку думок завершуємо словами автора, які є лейтмотивом рецензованої збірки:

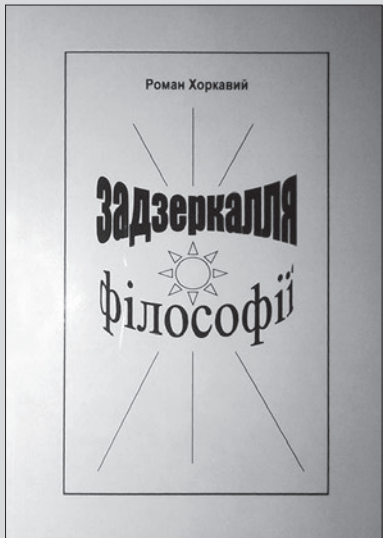
*«ЦЕЙ СВІТ – ЛИШЕ ВІЙНИ АНТРАКТ,
А ЛЮД – СОЛДАТИ НА ПРИВАЛІ.
РОЗСУНЬМО ЗАВТРАШНІЙ ДАЛІ –
ДО БОЮ КЛИЧЕ МАРШУ ТАКТ
ПОЛКИ – ВПЕРЕД ВЕДЕ СПАРТАК –
НА СВІТ ЧУЖИЙ ПОВСТАЛІ...
ЦЕЙ СВІТ – ЛИШЕ ВІЙНИ АНТРАКТ,
А ЛЮД – СОЛДАТИ НА ПРИВАЛІ.
В БОЯХ КАРБУЄТЬСЯ ВІДТАК
ЧИН ДЕКАЛОГУ НА СКРИЖАЛЯХ.
НЕ ТРЕБА СЛІВ, НЕ ТРЕБА ЖАЛЮ
ДО ТИХ СОЛДАТ, ЩО ЧУЮТЬ ТАКТ!
ЦЕЙ СВІТ – ЛИШЕ ВІЙНИ АНТРАКТ...».*

Володимир Тимчук – військовий, дії якого слугують тим прямим місточком, через який надходить така важлива для наших бійців підтримка. Для того, щоб воїни завжди в бойовій готовності, їм потрібна не просто матеріальна-гуманітарна допомога... їм потрібне щось, що в такій нелегкий час або/та в такому важкому стані допоможе втриматися, моральне розвантаження. Слово Володимира не тільки важливе для нас як читачів, які можуть краще ознайомитися з усім, що відбувалося з кожним, кого торкнулося це лихо... З одного боку, автор додає до історичних фактів яскраво виражені ноти, що лунали з серця кожного, хто безпосередньо брав участь у творенні історії. А це важливо: зафіксувати те, що він почув, слухавши їхні серця, їхні враження, відчуття від пройденого-прожитого. З іншого боку, записав це все у збірку, що стала стимулом, мотивацією й натхненням, щоб не опускати рук, щоб йти далі. Отже, рецензована збірка є тим духовним елементом – єдиним серцем, що народилося, коли поет скомпонував усі акорди, які долинули до його душі, в одне ціле. Відчувається, що автор хотів, щоб бійці, прочитавши чи прослухавши ці вірші, відчували, наскільки вони, наші Герої, дорогі Україні, як їх чекають і моляться за них їхні рідні.

Хай же все, що змусило підполковника написати цю книгу, більше ніколи не повториться!

*Христина Гинда,
студентка групи Інм-51*

Перелітні тіні стародавньої античності



Що зачудовує нас в особі Романа Хоркавого, простої, скромної людини і через те, на жаль, не дипломованої академічними титулами й позбавленої літературних премій, автора нової фундаментальної книжки «Античність і сучасність»?

Уміння автора вловити та віддзеркалити у своїй творчості перелітні тіні стародавньої античності – це не просто талант Романа Хоркавого, а й складна робота. Складна вона й для самого зацікавленого читача. Він повинен прочитати не лише стислу рецензію на видання, а й книжку, відчувати її зміст, насолодитися ним і використати у своєму житті.

Роман Хоркавий знайшов і відчув себе як ніхто інший на стежині інтелектуальних епох. Це не просто відчуття, а й глибоко творчі відкриття авторського розуму і душі на фоні глобальних і національних перипетійних парадоксів нашої технократичної пори. В історії є чимало інших прикладів інтелектуальної кооперації епох, наприклад, німецький класичний поет Йоганн Вольфганг фон Гете називав себе греком. Цікавилися античністю й великі українці – Григорій Сковорода, Тарас Шевченко, Іван Франко та інші.

У праці Романа Хоркавого знаходимо античні образи Сократа, Платона, Арістотеля, Геракліта, Герострата, Анакреонта, Гермеса, Сапфо, Гомера, Софокла, Пегаса та багатьох інших.

Уважно вникаючи в роздуми автора, читач помічає не тільки перелітні тіні визначних людей стародавньої античності, а й вимальовує риси обличчя Людини, яке невмозмі спотворити ненаситний

часопростір, котрий розливається по цілому світу, залишаючи в ньому свої сліди. Він розливається, та не виллюється. На основі античних учень наш час наповнюється свіжими сентенціями автора, який ніби вбиває їх, як «цвяхи в стіну».

Час летить на такому коні, шпори якого інколи можуть віддзвеніти дуже швидко, незважаючи на те, як би ми не лукавили і не віддзеркалювалися в ньому через мур століть. Власне те головне, крім усього іншого, сказав автор щиро та просто, а подекуди й високохудожньо та високонауково у своїх віршованих, драматичних і прозових органах своєї книжки.

«Праця Романа Хоркавого велика за обсягом, а відгук на неї скупий», – скаже читач. Ніби парадокс? Та ні! Тут багато що повинен зробити сам читач. По-перше, прочитати книгу, тому я її не переказую. По-друге, дати свою оцінку написаному та ввібрати своїм інтелектом не лише цей своєрідний і мистецький твір, а й посмакувати творчою майстерністю автора книги, його природними здібностями.

Авторські помисли Романа Хоркавого топчуться у декількох часопросторах – далеко десь в Афінах, потім у Стародавньому Римі і нарешті вдома, в Україні. Там і тут йому легко і важко, цікаво і захопливо. На цьому довгому та складному шляху авторів книги здається, що життя – «це танець, який натхненно кружляє між Еросом і Танатосом», «втілення, уособлення танцю, його естетичний ідеал у чистому вигляді й водночас його конкретний прояв у вигляді найреальнішого, найдоткливішого». Тут читач знайде актуальні міркування на минуле, на сьогодні, назавжди. Кожна думка літературознавця, письменника, поета, драматурга, есеїста Романа Хоркавого відкривається читачеві несподіваними відтінками і спонукає його до роздумів на перспективу. Канва його думок і відчуттів перетворюється в поезію мислення й душі чужого серця. З іменами інтелектуалів античної епохи майстерно пов'язані похідні сюжети, образи, ситуації, сентенції. Усе це відтворено в авторських верлібрах, присвятах, у віршованих версіях байок та драматичних візій. Науково захоплюючими і

новітніми видаються читачеві есеїстичні пошуки Романа Богдановича, як наприклад, «Античне в Шевченка», «Шевченко й міфологія», «Час – і джерело, і ріка, і гирло». Цікаві авторські есеїстичні варіації різного змісту, афоризми й довідкові дані, пов'язані з книгою автора.

Заслугує похвали мова твору. Вона – чиста, граційна, соковита. А які інтонації, глибока філософія, філософічність і психологізм! Створене Романом Хоркавим сприймається як реальні легенди. Відчувається рух думки, образів, сентенцій від індукції до дедукції. Стосунки між людьми, між речами та людьми автор пропускає, як людське життя, через високі морально-етичні цінності – любов, праця, добро.

Зміст разом із формою книги, її мова, багата на метафори, порівняння, епітети, будять у читача світлі помисли, благородні почуття: людську гідність, совість, порядність, любов до навколишнього середовища, що закликає читача до боротьби проти зла, агресії, війни, фальші.

Автор рецензованої книжки мало знаний в Україні. Це пов'язано з браком фінансів на тиражування його творчої продукції і з огляду на його дивовижну скромність. На це зголошується мало спонсорів, а сам автор особисто не в змозі тиражувати достатньо об'ємно свої твори. Інтуїтивно відчуваю і вірю, що цю людину-творця всеоб'ємно і по-справжньому як письменника багатьох літературних видів і жанрів, як поета, перекладача, літературознавця і лінгвіста, історика, філософа, професійного художника пізнають лише згодом, як це в нас, на жаль, традиційно відбувається.

Книга Романа Хоркавого буде корисною молодим і досвідченим, науковцям і студентам, а також для усіх тим, хто цікавиться зв'язками нашої сучасності з античною науковою культурою, передусім із давньогрецькою і давньоримською літературою, мистецтвом, з історією цих країн.

*Ярослав Гаврилишин,
доцент кафедри
німецької філології університету*

Людина з піснею

«ЛЮДИНА з піснею чи духовно-моральним віршем може працювати, відпочивати, відзначати урочисті дати: уродини, весілля і навіть похорони, – все, що пов'язано з людським життям-буттям на Богом даній нам Землі» – так народний геній вустами Марії Максимішин із села Запитова, що недалеко Львова, розкриває нероздільність життя і пісні. У свої 85 років пані Марія пам'ятає більше сотні обрядових і необрядових пісень і володіє чарівною силою голосу. Майже все своє свідоме життя – з тринадцяти років – вона співає у хорах, а останні 20 років незмінно керує запитівським церковним хором, навчаючи хористів співу винятково на слух, з пам'яті, без музичної освіти.



Наприкінці 2015 року фонди фольклорного архіву кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси нашого Університету поповнилися великим цінним матеріалом, що репрезентує пісенний репертуар талановитого народного виконавця і пропонує цікаві можливості для простеження особливостей побутування фольклорної традиції нашого краю у другій половині XX століття. Йдеться про понад сотню народних пісень різних жанрів, а також авторських пісень і віршових творів, записаних із уст Марії Максимішин, яка народилася і проживає у селі Запитів Кам'яно-Бузького району Львівської області.

Поява цих записів може слугувати гарним прикладом усвідомлено уважного ставлення громадськості до культурних надбань рідного народу і корисної співпраці з науковцями. Про пісенний талант Марії Максимішин працівники Лабораторії фольклористичних досліджень філологічного факультету повідомила випусниця кафедри української фольклористики – Марічка Чигінь. Завдяки зусиллям Марії Чигінь та активній допомозі її батька, Адама Чигіня, працівники Лабораторії Андрій Вовчак і Соломія Мартиник провели з Марією Максимішин два збирацькі інтерв'ю (11 жовтня і 6 грудня 2015 року) загаль-

ною тривалістю понад шість годин. На сьогодні цей матеріал задепоновано у фольклорному архіві кафедри української фольклористики, триває його архівне опрацювання. Також збирачі отримали від М. Максимішин дозвіл на його оприлюднення, а відтак незабаром ним можна буде користуватися і на Інтернет-сторінці «Електронного архіву українського фольклору» (<http://folklore-archive.org.ua>).

Про зустріч з пані Марією було домовлено заздалегідь і вона до неї готувалася. Коли ми недільного дня завітали до її оселі, нас чекала зустріч за всіма правилами традиційної гостинності, що її пані Марія сфокусувала влучним: «Гості в хаті – Господь у хаті!». Так само старанно приготувалася вона і до серйозної частини нашої зустрічі – власне запису. Відкрила перед нами товстий загальний зошит великого формату і в ньому майже 160 свіжосписаних, власноруч пронумерованих сторінок – її пісенний репертуар, списаний із пам'яті на папір спеціально для нашої зустрічі, щоб не забути під час запису, бо так буде негарно. Поруч ще один зошит – із записами весільного обряду, весільних пісень і приспівків. Кажучи відверто, ми спочатку засумнівалися, що пані Марія зможе все це нам виспівати. Однак уже перші хвилини збирацького сеансу ці сумніви розвіяли. Пані Марія твердо постановила собі переспівати все, що знає, щоб її пісні могли почути інші, щоб вони залишилися для нащадків. І тут, насправду, немає

жодного пафосу. Фольклористи-збирачі це одразу відчують і називають такий підхід невід'ємною складовою народного професіоналізму. Пісня в житті народного виконавця така ж важлива, як і його побут, професія, тому й ставиться він до неї так само серйозно. Пісня для пані Марії – це ціле життя, цілий світ зі своїм щастям і горем: «Бо така воля Божа, бо те все дав мені Господь Бог». Отож, під час нашої першої зустрічі, що тривала добрих п'ять із половиною годин, було зафіксовано на аудіоносій 101 твір. Наступної зустрічі, 6 грудня 2015 року, пані Марія розповіла й переспівала місцеве весілля – понад 20 творів, а потім перейшла на колядний місцевий репертуар – 10 творів.

Марія Максимішин і сама пише вірші, багато з яких кладе на мелодію. У рідному Запитові чимало її авторських текстів уже стали народними. Особливо патріотична поезія повстанської тематики, створена в бурхливі 90-ті роки XX ст. відродження Української держави. Її власні та народні повстанські пісні склали репертуар запитівського сільського хору. Вони звучать на урочистостях з нагоди Дня незалежності України, вшанування борців за свободу. Односельчани глибоко шанують пісенний талант пані Марії, яскравим свідченням чого може бути збірка пісень з її голосу, яку упорядкував і з благословення місцевого пароха опублікував В. Момоток, хорист місцевого церковного хору, яким керує пані Марія. Збірка містить любовні, родинно-любтові, стрілецькі та повстанські пісні, короткий опис весілля з весільним фольклором, до більшості пісень текстів збірки подано ноти (Марія Максимішин. Стародавні українські народні пісні. – Львів: Ліґа-Прес, 2015. – 208 с.)

Пісенний репертуар Марії Максимішин – це частинка того, що ми називаємо народнокультурною традицією і зазвичай трактуємо як щось таке загальне, знеособлене. Але насправді це жива субстанція, яка повноцінно існує лише в постатях, в устах її авторів-виконавців, невід'ємно пов'язана з їхньою творчістю, їхнім побутом і світоглядом. І тут уважний погляд на життєвий і творчий простір народного виконавця відкриває цікаві взаємозв'язки, як ось: поетичної обдарованості з незвичайною скромністю і працьовитістю, які так органічно поєднані в натурі пані Марії: «Я своє життя прожила не дарма, я працювала».

Вражає також і глибока віра, яка міцно переплітає життя і творчість пані Марії: «Бог і молитва мені помагає [...]». Ніколи злом за зло не плати. Тобі злом – а ти плати добром. І тобі все буде добре [...]. Я роблю так, як Ісус Христос сказав: «Люблю всіх! Люблю ворогів своїх і благословляю їх». Я вжи ворогів ни маю, бо всім попросила...»

Дивовижно, як у поетичній творчості народу народжуються цілком нові мотиви та образи, які водночас мають органічний зв'язок із давнішими пластами його традиції. До прикладу, у різдвяному репертуарі Марії Максимішин ми натрапили на новітній варіант усім відомої коляди «Нова радість стала», в якому крізь народно-християнський ідеал жертвності Спасителя поетично осмислюється героїчний чин лицарів Небесної сотні.

1. Нова радість стала, яка не бувала, – Над вертепом звізда ясна увесь світ засіяла.
2. Прийшла темна сила, звізду погасила, Нашу славу Україну вогнем спопелила.
3. Сумний Святий вечір – зібралась родина: В когось в хаті нема батька – в когось брата, сина.
4. Сяють над землею, над майданом сяють, Душі сотні Небесної й до нас промовляють:
5. – За нами не плачте, – ми щасливі в Бога, Бо до правди, світла й волі відкрита дорога.
6. Вже у нашій сотні тисячі безсмертних, Що за нарід життя своє віддали в пожертву.
7. Не дамо загинуть у тяженькій герці, Новороджене Дитятко в кожнім нашій серці.
8. Це Дитятко Боже, у яслах на ложі Знищить орду московську – правда переможе.
9. І засвітить звізда у кожній родині – Слава, слава Тобі, Боже, слава нашій Україні!

У фольклорній скарбниці Марії Максимішин чимало коляд – радісних і сумовитих, недавно створених і кількохсотлітніх – кожну з них вона з любов'ю і щирістю дарує нам. Тож у цей особливий час тішмося разом із нею її різдвяними піснями:

1. Бог народився – то всім треба знати, Ісус му ім'я, а Марія – мати.
Щоб весело було всім,
Всі по-свому говорім,
По-українськи помолиси,
І співати так берись:
Ісусе на сні,
Дай щастя Вкраїні,
Боже, Боже,
Боже, волю дай.
2. Ісусе маленький і Пречиста Мати,
Звольте українцям крашу долю дати.
3. Ти Пречиста Мати, веселися з нами,
Ми будем вірні й Твоїми синами.

Андрій Вовчак, доцент кафедри фольклористики ім. Ф. Колесси,
Соломія Мартиник, архівіст електронного архіву української фольклористики кафедри фольклористики ім. Ф. Колесси

Студентський історичний турнір імені Михайла Грушевського

Упродовж 16–18 лютого 2016 року в Науковій бібліотеці ЛНУ ім. Івана Франка відбулася унікальна подія – вперше за ініціативи саме студентської молоді – Наукового товариства історичного факультету і Львівського медієвістичного клубу, та за підтримки викладачів історичного факультету Франкового університету було започатковано щорічний студентський історичний турнір ім. М. Грушевського. Перші змагання юних істориків відбулися в рамках відзначення 150-річного ювілею від дня народження видатного українського історика Михайла Грушевського.

«Будемо раді, якщо проведення Студентського історичного турніру ім. М. Грушевського стане доброю традицією й надалі відбуватиметься за плідної участі Київського та Львівського університетів – навчальних закладів, які стали основою для формування наукового світогляду Михайла Грушевського» – прокоментував подію заступник декана історичного факультету з наукової і навчально-виховної роботи доц. Роман Тарнавський.

Учась у турнірі взяли десять команд: п'ять команд студентів історичного факультету Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, чотири – істориків Львівського національного університету ім. Івана Франка, одна команда учнів Львівської обласної Малої академії наук, серед учасників також були пред-

ставники інших факультетів. Колегію журі склали викладачі Франкового університету та працівники Наукової бібліотеки: доц. В. Кметь (голова журі), доц. Р. Сіромський, (заступник голови журі), проф. Л. Войтович, доц. Ю. Овсінський, доц. О. Файда, доц. М. Львів-Свидницький, канд. іст.н. Л. Купин, канд. іст.н. І. Петрій, канд. іст.н. О. Седляр, доц. Р. Тарнавський, асист. І. Гілевич, доц. В. Качмар, директор Музею історії ЛНУ ім. Івана Франка Ю. Гудима, асист. І. Паршин, асист. М. Яремко, асп. Р. Вацеба, асп. Інституту українознавства О. Друздев, асп. Львівської Політехніки Ю. Скіра, керівник секції «Історія» Львівської Малої академії наук М. Нестерович.

Упродовж трьох днів учасники турніру мали нагоду відчувати себе в ролі доповідача, рецензента і опонента під час виступів своїх колег, подискутувати на різні історичні теми, поділитися науковими здобутками. Згідно із правилами переможцем оголошується команда, яка набрала найбільше балів і одержала першість у фінальній групі турніру. Отож третє місце розділили команди: «Група Іст-11» та «Ентузіасты» (ЛНУ ім. Івана Франка), «Працівники за спеціальністю» та «Мандаринки» (КНУ ім. Тараса Шевченка). Приємною несподіванкою стало друге місце у фіналі команди учнів МАН (Львівська Мала академія наук, учні 10–11 класів), яка розділила приз із групою «Semper Ante» (КНУ ім. Тараса Шевченка), «Збір-



ною № 1» (ЛНУ ім. Івана Франка) та «Daisy Bell» (КНУ ім. Тараса Шевченка). Першість здобули дві команди – «Збірна № 2» (ЛНУ ім. Івана Франка) та «Незнайки» (КНУ ім. Тараса Шевченка).

Усі переможці отримали заохочувальні призи – добірку книг, що сприятимуть поглибленню знань та розвитку наукових інтересів юних істориків. Вручаючи відзнаки переможцям та учасникам турніру, голова журі Василь Кметь наголосив на важливості пошуку нових форм наукового спілкування серед студентської молоді, захопленої дослідженням історичного минулого – особливо, коли йдеться про таку давню й апробовану традицію, як турнір: «Подібно, як і в добу Середньовіччя, такий конкурс є найкращим випробуванням для глибини знань, витонченості розуму, логіки аргу-

ментації, а також – сміливості суджень та гіпотез». Покликаючись на власний багаторічний досвід роботи у складі всеукраїнського журі, директор Наукової бібліотеки відзначив стратегічний сенс заходу в умовах реформування гуманітарної освіти в державі.

Після закінчення турніру всі учасники мали нагоду ознайомитись зі сторінками історії найдавнішої книгозбірні України – Наукової бібліотеки ЛНУ ім. Івана Франка, а також поринути у загадковий світ стародавнього міста Лева.

Вікторія Кметь,
Відділ культурно-просвітницької роботи
НБ ЛНУ ім. Івана Франка